27706

Poštarina plaćena u gotovom. Ovaj broj stoji 6.— Din

UZORNI VRTLAR i GOSPODAR

GOD. IX. DECEMBAR 1931 BROJ 12

Izlazi svakog mjeseca. — Pretplata godišnje Din 60.—, inostranstvo Din 80.—. Uredništvo i uprava u Zagrebu, Masarykova ulica 28a. — Čekovni račun Pošt. šted. u Zagrebu broj 34.654. Tekući račun kod Hrvatske poljodjelske banke u Zagrebu, ček broj 33.392. Urednik: profesor STJEPAN PIRNAT.

SADRŽAJ:

Osvrt na razvojnu historiju vrtne umjetnosti. — Kako da domaći vrt najbolje posluži graćaninu? (Sa 4 slike). — Muza ili banana (Sa 3 slike). — Cikorija, vodopija ili radič (Sa 7 slika). — O nametnicima na koži peradi. — Jesenja izložba Zagrebačkog Zbora (Sa 3 slike): Izložba kakteja i drugih sukulenata. Izložba rasplodne peradi. Izložba kunića. Izložba mačaka. — O staklenicima (Sa 7 slika). — Nešto o kunićima pasmine »Rex«. — Berba voća u Čehoslovačkoj 1930 godine. — Proizvodnja bresaka u republici Čile. — Otok Island bit će pretvoren u ogroman povrtnjak. — Gnojenje voćaka i povrća. — Voćke treba gnojiti. — Uzimanje povrća za trošnju iz zimskih spremišta. — Biljke lončanice u sobi. — Rezanje kalemgrančica. — Pješčana kupelj za perad zimi. — Cvatuće ciklame treba oprezno zalijevati. — Rane na deblima voćaka. — Kompost ili gnoj mješanac. — Gnojenje voćnog grmlja. — Zahodsko gnojivo, kako se preparira. — Gospodarski poslovi zimi. — Književne vijesti: Lav. L. Bajkov: Racionalno živinarstvo, knj. IV.: Uređenje živinarnika — Prof. Stj. Pirnat: Povrćarstvo. (Proizvodnja povrća u vrtu) II. preraćeno i popunjeno izdanje. — Odgovori na pitanja.

UKRASNO GRMOVLJE VOĆKE

Više hiljadi kalemita amp. Veitchi, Vistaria, više vrsti ukrasnih Prunus, Valgelia i t. d. 3—4 godine visoke voćke od jabuka, krušaka te velike zalihe raznovrsnih šliva, u najboljoj kvaliteti i mnogih sorta.

Grmiče od bresaka i marelica, krušaka, jabuka i višanja, ribis, maline i 12 vrsti sadnih najboljih jagoda.

Zahtjevajte bezplatne ponude!

Razsadnik
F. VREČER
pošta VOJNIK pri Celju

NAJPRIKLADNIJE
GOSPODARSKE STROJEVE
iz špecijalnih tvornica
MOTORE
original LORENZ
ideal svakog poljoprivrednika uz povoljne uvjete dobavlja
AGRAR K.D.
ZAGREB
Draškovićeva ulica br. 35

Prvoklasno proljetnje vještačko gnojivo
ČILSKU SALITRU

15% garantirani azot možete dobiti kod svih prodavača vješt. gnojiva svih zadružnih organizacija, ako je pravovremeno naručite. Čilska salitra snabdjeva naše usjeve sa gotovom azotnom biljnom hranom, koja ne mora da previre u zemlji. Njeno djelovanje je prema tome osigurano i brzo. Snabdjevajte se ovim odličnim azotnim gnojivom zajedničkom nabavkom preko prodavača vještačkih gnojiva ili vaših zadruga, jer je vagonska roba znatno jeftinija. Svjetska potrošnja ovoga gnojiva iznosi oko 3,000.000 tona godišnje. — Obratite se za vagonske cijene velikoprodavačima čilske salitre:
G. Savi Veljoviću, u Beogradu, Frankopanova 2 i
G. Ivi Corniću u Karlovcu (Hrvatska)
Sve stručne upute i pismena obavještenja o upotrebi čilske salitre dobiti ćete besplatno: Beograd: Delegacija Proizvođača Čilske Salitre, Vuka Karadića ul. 2. Zagreb: Poddelegacija Proizvođača Čilske Salitre, Mihanovićeva ul. 38. — Kupujte prvoklasno azotno gnojivo čilsku salitru koja uspješno ide na sve zemlje i sve usjeve, pa i preko poniklih.

	kom.	Din
Ruže niske džbunaste: 2 godišnje po mom izboru	100	500.—
Jorgovani kalamiti: 1—2 god. jaki	100	1000.—
Bagrem pyramid: 3—4 metra visok	100	1500.—
Topole pyramid: 2½ do 3 metra visok	100	1000.—
Trešnje kalamite: visoka stabla	100	1500.—
Thuya obična: 70—100 cm visoka	100	1000.—
Thuya compacta, okrugla i gusta: 50—60 cm visoka	100	600.—
Machonie: 50—60 cm visoke	100	600.—
Šimšir Pyramidalni: po visini 20, 30, 50		
Šimšir za obrub:	1000	500.—
SADNICE ZA ŽIVU OGRADU		
Gleditschie: 2 godišnje 60—70 cm visoke	1000	300.—
Maklure: 2 godišnje 50—60 cm visoke	1000	500.—
VOĆNE PODLOGE		
Myrabolana: 1 godišnja	1000	300.—
Breskve divlje	1000	150.—

IVAN THALER — VOCARSTVO — VUKOVAR

Poljoprivrednici, odgajivači živine!

Ako Vašoj živini, Vašim kokoškama itd. hoćete da učinite prave dobročinstvo, onda upotrebljavajte odlično poznata Kamforin jaja za gnjezda. Vaša će Vam se živina zablagodariti na tome, time, što će nositi više jaja, nego prije! Kamforin jaja za gnjezda uništavaju bezuslovno svu gamad, kao buhe, uši itd. Kamforin jaja za gnjezda djeluju vanredno, ali pazite da nabavite samo Johne Kamforin jaja za gnjezda. Mnogobrojne originalne zahvalnice potvrđuju uspješno djelovanje ovih jajaj

Po komadu Din. 4·— — — Po komadu Din. 4·—

Generalni zastupnik za Jugoslaviju:
CSERNYEI & GRÜN, NOVI SAD

CVATUĆE CYCLAME

RAZASILJEM U SVIM BOJAMA
I. KVALITETA
VELIKI IZBOR — CIJENA SOLIDNA
VRTLARSTVO
IVAN VINCEKOVIĆ — PTUJ — Slovenija

MALI OGLASNIK

20 RIJEČI DIN 15·—, SVAKA DALJNA RIJEČ DIN 1·—. PLAĆA SE UNAPRED

TEKUTI, BUHE, STJENICE, UŠI, itd. uništavate skupa sa leglom sigurno i pouzdano sa **Mordax** tekućinom Dra. Fahlberga — Magdeburg. 1 bočica za 1 litru Din. 20.— sa poštarinom i pakovanjem od »Lykos« Mr. K. Vouk, Zagreb, Jurjevska ul. 8.

TEKUTI, BUHE, STJENICE, UŠI, itd. uništavate skupa sa leglom sigurno i pouzdano samo sa **Mordax tekućinom** Dra. Fahlberga — Magdeburg. 1 boica za 1 litr. Din. 20.— sa pošt. i pakovanjem od »Lykos« Mr. K. Vouk, Zagreb Jurjevska ul. 8

SLATKI DOMAĆI SIR napravite brzo i lako sa **sirištem** u tablet. koje dobijete sa uputom pošt. i pakov. 1 tubu za D. 10.— ako pošaljete unapred, — na »Lykos« Mr. K. Vouk, Zagreb, Jurjevska ulica 8.

KUNIĆE zajamčeno čistokrvne i o: Becke plave, Bijele nijemce, davance, male i velike, chinchille, bijele rekse, biberekse francuske srebrene, razašilje **Dragica Pernat, Vel. Grđevac.**

IMADETE DOSTA MLIJEKA iskoristite ga i pravite izvrstan domaći slatki sir sa **sirištem** u tabl. koje dobijete ako pošaljete Din. 10.— (tuba a 20 tabl.) od »Lykos«, Zagreb, Jurjevska br. 8.

TRAŽI SE VRTLAR, koji je vješt svim vrtlarskim poslovima. Nastup 1. siječnja 1932. Gospodarstvo Götz, Pitomača.

SLATKI DOMAĆI SIR napravite brzo i lako sa **sirištem** u tablet. koje dobijete sa uputom pošt. i pakov. 1 tubu za D. 10.— ako pošaljete unapred, — na »Lykos« Mr. K. Vouk, Zagreb, Jurjevska ul. 8.

PSE, MAČKE, SVINJE itd. oslobodite nametnika i očistite im kožu sa **Mordax-sapunom** Dra Fahlberg-a kao najradikalnijim sredstvom, koje dobijete za Din. 20.— sa poštarinom i pakovanjem od »Lykos« Mr. K. Vouk, Zagreb, Jurjevska ul. 8.

LUKOVICA od zumbulskog cvijeća za rasad modre boje. Velike lukovice Din 200.—, manje lukovice Din 150.— i 120.— razašilje franko sa pouzećem **Uskoković Ivo Paskov,** cvećar. **Mokošica Pobrežo, Dubrovnik 2.**

VRTLAR, dobar stručnjak u proizvodnji ranog povrća, odličan cvjećar za staklenike i park, voćar i racionalni pčelar, neoženjen traži namještenje. Ponude poslati na upravu lista

VRTLARSKI POMOĆNIK, 20 godina star, upućen i vješt uzgoju svakovrsnog stranog cvijeća kao i ciklama, primula, pelargonija i krizantema kao i kulturi u staklenicima i klijalištima, traži mjesto gdje bi se mogao dalje usavršiti. Nastup po dogovoru. Ponude na upravu lista pod broj 40.

SJEMENSKI SPECIJALITETI

Elitni uzgoj sjemenja cvjetače i kupusa (bijelog i crvenog). Izravna prodaja vrtlarima bez posrednika

Moj novi cjenik izlazi u decembru i biti će Vam na Vaš zahtjev dostavljen gratis i franco.

Cijene su u jugoslovenskim dinarima Molim Vas da mi saopćite Vašu adresu kako bih Vam mogao redovito slati moje specijalne ponude

Umoljavam da mi po mogućnosti pišete njemački, francuski ili engleski.

U vremenu od 1. januara do 15. februara otpremam **sve narudžbe franko i pro to od carine.**

Veleuzgoj sjemenja „BRASSICA"

Vlasnik: B. Hansen. — AARHUS, KRALJEVINADANSKA

ZA OZIME ŽITARICE UPOTREBI

SUPERFOSFAT

A ZA JESENSKO POVRĆE I CVIJEĆE

KAS

SMJESA **KAS,** SUPERFOSFAT I OSTALA UMJETNA GNOJIVA NUDI

FOSFAT D. D.

ZA PROMET I TRGOVINU UMJETNIM GNOJIVOM

ZAGREB, MAŽURANIĆA TRG 6

TELEFON BROJ 29-13 BRZOJAVI: FOSFAT

Sve upute o upot ebi umjetnih gnojiva **besplatno!**

PAPRAD SVJEŽA

kao i raznu prepariranu robu za ukras nudjam kao:

5 kg. pošt. paket svježa paprad á Din 35·—
10 „ „ „ „ „ . á „ 70·—
5 „ „ „ prep. bukove grančice sve boje á „ 70·—
10 „ „ „ prep. bukove grančice sve boje . á „ 130·—
5 „ „ „ ruskus sve boje . . á „ 75·—

Sve franko Vaš naslov. Isto možete dobiti Cykas palmov. liste, lovski mah, lisiček, storžek u raznim bojama, štatice nadomestak tanacetum cvijeće i t. d. u raznim bojama.

ED. PIŠLER, Vrbnika

Dravska banovina

ZA SADNU SEZONU 1931-32.

Cijepljenu (kalemitu) vinovu lozu, voćke, te lozne i voćne divljake, sve u najboljim vrstama i kakvoći uz znatno snižene cijene. — Preporuča cijenj. interesentima iz svojih ovlaštenih rasadnika

JANKO Iv. ŠARIĆ

Dipl stručnjak vinogradarstva i voćarstva

PETROVARADIN (Srijem)

Ilustrovani cjenici besplatno

LUKOVICE BIMSKIH ZUMBULA, najranije vrste, bijele i plave boje, u promjeru 4—4 i pol cm, prodajem do konca listopada uz cijenu: 1 kom. 2 Din, 10 kom 18 Din, 100 kom. 150 Din, 1000 kom. 1200 Din; promjera 3 cm u pola cijene. Lukovice »Narcissa Tazetta« a 2 Din, 100 kom. 180 Din. »Iris Hispanica« u smjesi a 1 Din, 10 kom. 8 Din, 100 kom. 60 Din; Tulipani Papagajsi u smjesi 1 kom. 3 Din, 10 kom. 25 Din. — Sve naručbe od 300 Din na više franco pakovanje i poštarina, otprema uz pouzeće ili naprijed poslati novac. Adresa: **Marko Marojica,** vrtlar. **Mlini Župe, kraj Dubrovnika**

Inkubatore

i sve potrebštine za peradarstvo

dobavlja

„Tegma" d. d.

Zagreb

Starčevićev trg 9

(preko puta glavnog kolodvora)

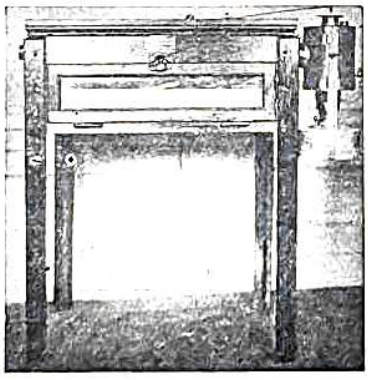

„Zagorka" crijep

Najbolji, najtrajniji i najjeftiniji materijal za krovove

„ZAGORKA" d. d. za građevnu industriju

ZAGREB, Prilaz 30

TVORNICE:

ZAGREB, Černomerec, Bedekovčina, Kutina i Krapina.

Uzorni
VRTLAR i GOSPODAR
GOD. IX DECEMBAR 1931 BROJ 12

Ministarstvo Poljoprivrede Kraljevine Jugoslavije izdalo je naređenje svima srednjim, nižim i specijalnim poljoprivrednim školama u Kraljevini Jugoslaviji, da se pretplate na »Uzorni Vrtlar i Gospodar«. (Br. 21.586 od 26. VIII. 1929.)

OSVRT NA RAZVOJNU HISTORIJU VRTNE UMJETNOSTI

ING. C. JEGLIČ, LJUBLJANA.

Razlikujemo u glavnom dva tipa u formiranju vrtova: arhitektonski uređen vrt i krajinski vrt. Arhitektonski vrt je izgraden u prostoru po građevinskim načelima i materijalom za formiranje prostorija. Suprotan arhitektonskom je zapravo geometrijski vrt, t. j. vrt, koji je uređen i pravilno (najčešće simetrično)

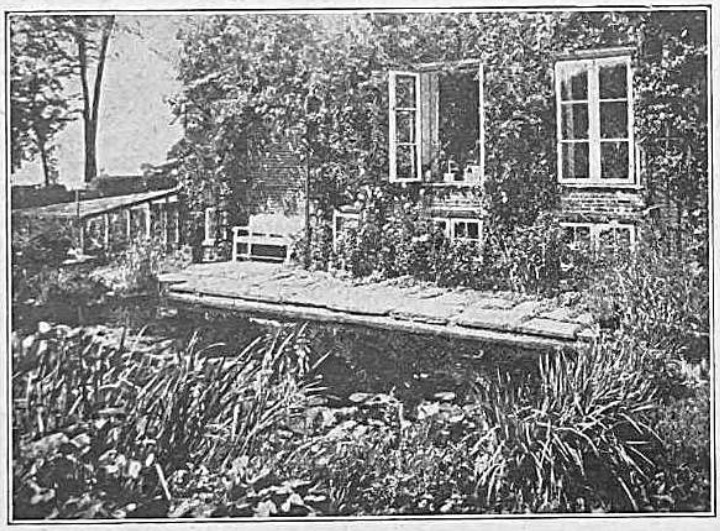

Ma da ih i ne vidiš, znaš: ljudi, koji stanuju u toj kući, zaista žive i borave i na vrtu.

rasčlanjen samo u pogledu površine. Ako, dakle, geometrijski vrt uzraste još i u treću dimenziju, u prostor, tada govorimo o arhitektonskom vrtu. I dok je arhitektonski vrt umotvor jasnih oblika i sam za sebe dovoljno samostalan, oblik t. zv. krajinskog vrta ima manje jasne i manje određene konture.

Krajinski je vrt došao u modu, kad se je u 19. vijeku raširio diljem Evrope takozvani engleski park. U čemu je značaj i bivstvo engleskog i krajinskog parka?

Stil engleskog parka, koji se je počeo razvijati u toku 18. vijeka u Engleskoj, rodila je želja za zdravljem i ljepotama priproste, neizvještačene prirode. Ista ideologija koja je izazvala francusku revoluciju, uticala je takođe na postanak engleskog parka; bila je to težnja za slobodom i prirodnošću, volja, koju je propovijedao već Rusovljev krik: natrag k prirodi! Englezi su prvi počeli napuštati baroknu reprezentativnost francuskih vrtova, koji su imali najjači uzor u kraljevskom parku u Verseju: bez nasilja i vještačenja neka se razvije u parku ljepota i živost prirode. Nestale su prostrane stijene i vještačke kulise od obrezivanog rastlinja, nestale su veličanstvene, silne prostorije sa žuborećim vodoskocima i patetičnim iznenađenjima; nisu više gradili ispod palaća terase sa bujno cvatućim parterima i sjajnim razgledištima; park je postao pobožno tih i miran, zatočište sanjive usamljenosti. Obožavaoci prirode pokušali su, da ju oponašaju i da joj se što bolje i iskrenije približe: sabirali su slikovito drveće i grmlje, pazeći na oblik i boju, skladnost i kontraste; između skupina drveća otvorili su razglede na lijepu krajinu; preko jaraka su napravili jednostavne mostiće, po gdjegdje su teren navalice povisili, te nastadoše brdašca i dolinice, u kojima su napravili ribnjake i t. d. U takav prirodni park

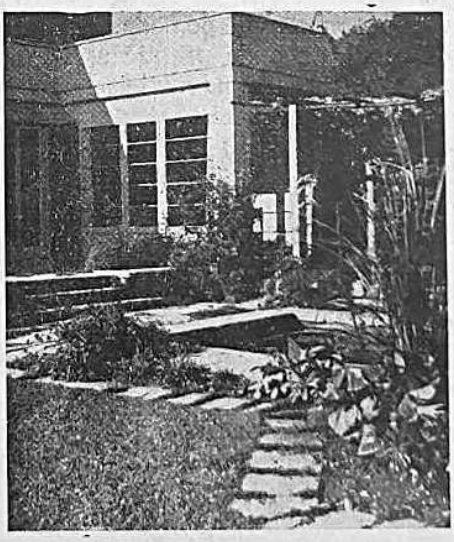

Kako da se domaći vrt u smislu moderne stambene kulture spoji sa kućom: Kuća i veranda otvorene su širom prirodi u vrtu; desno do verande pergola, a sa terase pred kućom vode troje stepenice do ljupkog bazena, u kojem cvjetaju lokvanji (nymphaea) u najmilijim bojama.

ne pristaju već strogo izmjerene putanje sa ravnim i geometrijskim crtama. U engleskom parku su gotovo sve staze iskrivudane; ideš između grmlja i drveća, opažaš iz blizine, šta te zanima, te gotovo i ne znaš, kuda te staza vodi, dok ti se iznenada na zavijutku ne otvori razgled na živopisnu okolinu i daljinu, te se trgneš iz sanjivog mira. Staze, dakle, sa mnogo zavoja isprva su imale u engleskom parku svoj naročiti značaj i svrhu.

Međutim, kad se naročito u drugoj polovini 19. vijeka počelo širom Evrope kopiranjem engleskog parka, idealiziranje prirode, nažalost, uskoro je propalo te se izobličilo u besmislen, prazan diletantizam bez osjećaja. Meku sanjivost i tihu romantiku prirodnoga parka istisnulo je sentmentalno kićenje i čudnovata navlaka. Tako se dogodilo, da su ljudi stali smatrati bivstvom engleskog parka već to, ako su staze vijugale u najrazličitijim figurama i ako je drveće, raspoređeno u nepravilne grupe i mješavine, bilo zasađeno tako reći po miloj volji, gdje se kome učinilo da ima odviše prazna prostora. Šta više, u takvim engleskim parkovima stali su zatim uređivati sagove (Teppichbeete) šarenoga cvijeća i modelirati cvjetne rondele, nahukle i našarane kao torte, a staze su upitomljavali i mrcvarili po najčudnijim geometrijskim šablonama; sve modernije su postajale crvenolisne bukve, srebrnaste jele, zlatnožuti četinari, šarenolisni javorovi i bogzna šta još.

Do smiješnosti se razbujalo to šablonsko uobličavanje i vještačenje osobito na manjim javnim trgovima i u manjim privatnim vrtovima. Dabome, stvar je bila zamamljiva: staze možeš da urežeš kako ti se mili, — što ih ima više, umjetnik si veći, a drveće i džbunje nasadiš uzduž i popreko, kako ti je pri ruci.

To propadanje estetske kulture u vrtlarskom formiranju trajalo je sve do posljednjih decenija. Ali novi duh vrtne umjetnosti koji postaje danas — u doba urbanizma — sve aktivniji, upoznao je opet prave vrednote i otpočeo da opet cijeni disciplinirano klasičnog arhitektonskog vrta.

KAKO DA DOMAĆI VRT NAJBOLJE POSLUŽI GRAĐANINU?

ING. CIRIL JEGLIČ, LJUBLJANA.

Da naročito naglasim već unapred: dobar može da bude arhitektonski vrt, a baš tako i krajinski. Ali naš domaći vrt, bio on uređen ovako ili onako, mora uvijek i u ma kakvom obliku, odgovarati stvarnim i istinskim potrebama gradskoga čovjeka. Možemo da priznamo: moderni, arhitektonski vrt je mnogo pripomogao, da gradski vrtić opet dobiva svoj pravi i puni sadržaj. Pri formiranju vrta mora da nas vodi načelo: što je manja površina, namijenjena za domaći vrt, to bolje je treba ograditi; pomoću zelenih kulisa, žive ograde, grmlja i drveća udešavamo prostorije, u kojima možemo uživati slobodu, lagodnost i udobnost, a da nas pri tome nitko izvana ne smeta.

Pri formiranju naših gradskih vrtova toliko se već griješilo i još uvijek se griješi, da se čovjeku čini, kao da nemamo uopće nikakvih pogleda, kako treba da se vrt formira i uredi, da bude praktičan, lijep i savremenom životu koristan. Naša nevolja jest u tome, što mi nemamo domaćih vrtnih arhitekata, domaćih majstora, koji bi znali i mogli stvoriti u našim vrtovima vrijednote, što su za nas praktične i estetski aktuelne? I baš zato nemamo ni bilja, koje nam treba za ukras naših vrtova. Koliko puta traži ljubitelj kakvo drvce po svoj državi, ali uzalud! Nemamo nikoga, koji bi registrirao potrebe naših vrtova i usmjeravao organizaciju produkcije u našem vrtlarstvu.

Čemu da služi naš današnji gradski vrtić i kako ga treba formirati?

Seljak, kome su svagdje blizu prirodne snage, dabome ne osjeća one potrebe ni želje za vrtom, kakvu osjeća varošanin, otrgnut od življenja u prirodi. Seoski dom diže se usred polja, livada i šuma, a seljak traži u svojoj kući samo zaklon i odmor. Njemu je dovoljno, ako ima voćnjak i bašću za povrće, a cvjetni vrtić, koji svojim veselim i zdravim koloritom najljepše ispoljava duševnost seoskoga života, pripet je pod prozorima gorske kućice kao divna kitica.

Možda čudno zvuči, ali je ipak tako: bogati blagosiov domaćega vrta su najdublje i s najvećom žudnjom shvatili ljudi iz grada. Treba se samo malo osvrnuti za 50 godina unatrag, kad su se stali razvijati milijunski velegradovi. Kamene lavine proždrle su građaninu gotovo svaki komad zelenila. No u tim velemjestima, u kojima se isprva nemilice uništavalo svaki dah prirode, uskoro se rodila najiskrenija želja za novom srećom u domaćem vrtu. Što burniji je vrtlog, u kom se po gradovima razvija moderni, neprirodni život, to silnije plamsa iz nezadovoljnih, razrovanih srdaca želja za zdravljem prirodnog života, to strastvenije čovjek traži svoj komadić zemlje i svoj dom, gdje bi se mogao odmoriti, gdje bi opet našao samoga sebe.

Vrt treba da bude građaninu bitan dio njegova doma, izraz njegove duše i ličnosti, dokaz njegove kulturnosti i umjetnosti. Baš mali i priprosti vrtić u gradu mora da ima svoju vrijednost u tome, da što bolje odgovara kulturnim i umjetničkim težnjama svog vlasnika. Vrt nije samo za proizvodnju hranivog bilja niti je samo sabiralište zanimljivog i ljupkog cvijeća; sav taj šareni biljni materijal valja da savlada i sredi ideja, duševnost, koja ga združuje i uobličuje u zajednički život. Tu treba da se pokaže smisao za umjetnost u svakidanjem životu i sposobnost umjetničkog stvaranja. Za vrt je baš tako potreban nacrt kao i za zidanje kuće, jer vrt je u prirodu prošireni stan: ograđuju ga živi zidovi zelenog bujnog rastlinja, a krov mu je nebo. Današnji vrt u gradu dobiva sve izrazitiji oblik i sadržaj u prirodu raširenog stana. Što bolje znaš cijeniti vrednote domaćega vrta, to više ćeš gledati na to, da već pri građenju združiš vrt i kuću u harmoničnu cjelinu. Zato treba misliti na vrt već tada, kada se izraduje nacrt za kuću.

Ako hoćeš u sobi da dobro i skladno raspoređiš pokućtvo, uzimaćeš u obzir položaj prozora i vratiju. Tako isto treba se ravnati pri formiranju i uređivanju

vrta; treba da se uzme u obzir to, kako se iz kuće dolazi u vrt, otkuda dopire svjetlost sunca i na kojoj strani se želi otvoren vidik u susjedstvo. Prema tome nađi najprije mjesta za rastlinje, koje će služiti kao stijene i kulise za formiranje vrtnih prostorija, a uzimaj kod toga u obzir položaj kuće i drugih zgrada. Gdje god je to moguće, treba da je kuća postavljena tako, da ne uskraćuje sunca vrtu i da ne razdjeljuje njegovu površinu. S vrta nek se razlije u sobe sunce i proljeće. Pogrješno radi onaj, koji najprije šablonski razreže površinu vrta sa lijepo nacrtanim stazama, pa poslije razmišlja, kako bi rasporedio drveće i kud bi sve natrpao leje sa povrćem i cvijećem. Gradski vrtić, kojemu je obično vrlo tijesno među kućama i susjednim vrtićima, mora biti bar toliko osiguran i sam svoj i mora da ima bar toliko unutrašnjeg jedinstva, da ga nametljiva okolina ne može da zagluši; stoga mu treba dati gotovo svuda čvršći i strožiji oblik, nego što ga ima prostran krajinski vrt na ladanju, gdje se slika vrta prelijeva u mirnom suglasju u prijatnu okolinu. Samo takov vrt može da pruži vlasniku mir i prijatnu udobnost, što je jednom građaninu najpotrebnije i najpoželjnije.

Ništa bolje i čvršće ne može vezati vrt i kuću u jednu cjelinu kao srodnost gradiva; već zbog toga su u arhitektonskom vrtu tako omiljele terase, stepenice, obložni zidovi i t. d., koji su od istoga materijala kao i podzid (temelj) kuće, a preko kojih se razlijevaju valovi biljnoga života. Vrt mora i tada, kad nema cvijeća, dakle i u zimsko doba, uticati na nas ljepotom svoje sraslosti. Vrt mora da zaživi iz ravnine u prostor, on mora da združuje čovjeka sa zemljom i nebom! I još nešto: domaći vrt, koji je tako paradan i svima na očima da ga ni njegov posjednik ne može uživati, kako bi htio, promašio je svoju svrhu.

Nema dugo od toga, kad su još bile u modi zgrade sa najrazličnijim ukrasima. Takođe i u stanovima se šepirila čudna mješavina gizdave navlake: kipovi od gipsa, školjke i ukrasna mesingovima, cvijeće od hartije u vazama kričećih boja, po zidovima napunjene ptice i japanske lepeze, po svim uglovima jastuci, fotografije, čipke, albumi i bogzna šta još. A uporedi današnje vrijeme: u stanovima i njihovom namještaju, u odijevanju i ophođenju — u svemu današnji čovjek izbjegava gizdavo ukrašivanje, tražeći stvarnost, istinitost i jednostavnost. Taj iščišćavajući duh je osvježio i obnovio takođe i lice modernog vrta. Današnji domaći vrt treba da pokaže, koliko je u njemu duha za novu stambenu kulturu.

No, zagledaš li naše domaće vrtiće, još uvijek ćeš opaziti čudnovate stvari: šarene patuljke, glazirane crvene pečurke, ogromne gipsane puževe i zeceve po tratinama, blještave staklene kugle na hladnjacima i kolju: svega dosta i previše, svega čega u vrtu ne tražiš, a skoro da i nema onoga, što bi ti volio.

Novi stanovi oslobodili su se razne nemirne napirlitanosti i beskorisnog balasta; hoće da budu svijetli i čisti. Zar da na vrtu treba da bude drugačije? Čitavoj familiji bi morao biti domaći vrt prijateljski darežljiv, svma treba da bude dovoljno bogat! Zar nije žalosno, kad djeca ne smiju na vrt? Nisu kriva djeca, koja sve »iskvare i polome«, kriv je onaj nesrećnik, koji je sve udesio samo po nekoj šabloni i tako reći za dekoraciju, a ne za ljude! Komad slobodne ledine, kup pijeska, pa bi dijete već imalo svoj raj, te ga ne bi okrivljavali, da je samo na štetu i dosadivanje.

Pogledaj, kako su novim duhom preporođeni današnji javni parkovi! Od nekadanjeg reprezentativnog parka postao je današnji socijalni park, koji služi živim potrebama gradskog stanovništva. Ukočena parada nedostupnoga kneževskoga parka promijenila se u radosnu privlačivost pučkog parka. Nekada su velikaši i bogataši ljepšali svoje palate s raskošnim parkovima i cvjetnim nasadima, danas pak je javni park tako važna stvar socijalne politike, da je ne smije prezreti ni jedna gradska općina. Doduše, u parkove po našoj domovini još nije prodro onako izrazit socijalni duh. Ali život našega građanstva uskoro će pokazati, da se i naš javni park sve više posvećuje zdravlju i potrebama ljudstva. Isto tako

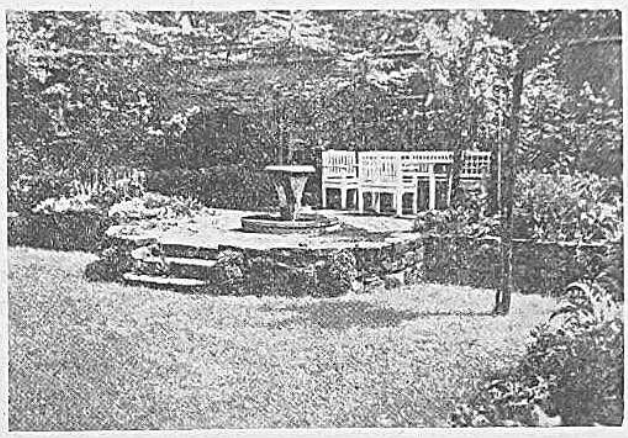

Udobno, prijatno i lijepo uređeno počivalište u domaćem vrtu (vidi br. 9 u planu). Sa sunčane terase pred kućom vidiš preko ružičnjaka (3) i ponešto udubljene tratine (11) izravno na taj privlačivi, mirni kutić, opkoljen zelenilom i cvijećem. Ispred stolica je malen bunarić sa vodom za ptice. Raščlanjenost terena i obzirom na visinu (dublje ležeći travnjak) povisuje plastičku efikasnost čitavog vrta.

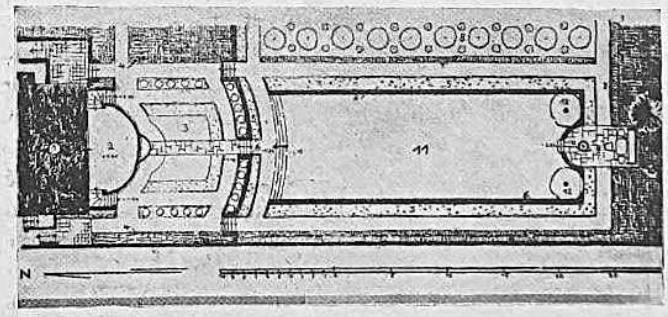

Plan vrta, u kojemu se nalazi počivalište prikazano u gornjoj slici. 1. kuća, 2. kućna terasa, 3. ružičnjak, 4. rododendroni i azaleje, 5. rabate trajnog cvjetnog bilja (perene), 6. obrubni zidovi sa zelenilom i cvijećem. 7. živica od ligustra, 8. povrtnjak i voćnjak (gospodarski vrt), 9. počivalište, 10. zimzeleno grmlje i drveće, 11. tratina za ležanje i igranje (udubljena), 12. cornus sanguinea.

ne može biti daleko vrijeme, kad će morati i naš domaći vrt da se sve više posveti familiji, mladosti djece i zdravlju izmučenih. Razvoj lijepoga i usrdnoga familijskog života je u današnjem tako razrivenom vremenu mnogo zavisan i od toga, kakva spoznanja i čuvstva vežu ženu za vrt. Žena, koja nade vremena, interesa i veselja za život u vrtu, pomagat će i kao majka, da se uzgoji nov rod sa potpunijom duševnošću i jačim zdravljem.

Nov oblik i sadržaj današnjeg gradskog vrtića ispoljava se kao rezultat novog gradskog života. Na malom domaćem vrtu sve je manje prostora za proizvodnju

hrane. Građaninu služi vrt prvenstveno za razonodu, duševni podvig i odmaranje; zato mora biti toliko jednostavan, da ga nije teško održavati. Radije formirajmo vrt jednostavno, nego da ga pretrpavamo najraznovrsnijim biljem, da poslije izgleda kao divlji botanički muzej.

Što se više današnji svijet mehanizira, racionalizira i standardizira, to više si čovjek želi odmora u romantici; romantika je naime bjegstvo iz sadašnjosti i stvarnosti, preko dnevnih briga, u područje snova i slutnji. Gradski vrtić hoće da bude gotovo svuda više manje nadahnut romantikom; u njemu se otkriva čeznuće za nedirnutom prirodom. Današnji gradski čovjek potrebuje, da mu biljka u osamljenosti što dobroga kaže. I tko može više da izrazi: žilavo ustrajna, od vjetra rastrgana cvjetna biljka, koja se smije usred kamenog krša kao priča o vjetru, kiši i suncu, ili pak na pr. debelo zaokružen, »krasan« grm kitnjastog jorgovana, koji ljenivo paradira kao previše sit gospodinn, kome je predobro i koji ne zna ništa o borbama i tvrdoći života?

Gradski vrt potrebuje što više zelenila; više tratine i manje staza sa škripečim pijeskom! Što je manji vrtić, to potrebnije je, da se zelene površine spoje u jednu pa da ih ne rasparčamo u jedan dan stazama i gredicama, sa nasadima biljnih skupova i skupinica. Cvjetno bilje udružimo po rabatama ili po posebnim odjelcima i, gdje god je moguće, što bliže kuće. Pogrešno bi bilo misliti, da u modernom gradskom vrtu nema više mjesta za plodno drvo. Ali visoko stablo, osobito jabuka sa širokom svojom krošnjom, mora da dobije dovoljno prostora za disanje i sunce. Pogledaj seljački voćnjak, gdje se o Cvjetnici pružaju tu i tamo upravo začudo lijepi prizori! Nema opreke među korisnim i lijepim, ma da je također istina, da ruža, »kraljica cvijeća«, ne bi više bila onako čašćena, ako bi na pr. njeno lišće upotrebljavale kuharice poput špinata... Današnji čovjek sve više cijeni i voli cvijeće i bujni biljni život; pa je možda dosegnuto i ispunjeno ono najljepše, kad se u skromnom i jasnom licu domaćeg vrta javlja bar nešto te ljubavi. — Mnogo je štošta na svijetu, što nas u životu bodri i uzdiže. Ali ne može biti srećan, tko je otrgnut od seljačke grude pa prezire evanđelje: moj vrt — moj dom!

Kažu neki, da smo mali, siromašan narod. Pa ako to ne smatramo samo za opravdavanje da sakrijemo svoju komodnost, moramo pomisliti da je osim prolaznih, tvarnih dobara još nešto na svijetu, što nam ne može niko oduzeti, a to je smisao i volja za kulturu. Svako, pa i najsiromašniji, pozvan je da sudjeluje pri stvaranju nove kulture. Tko ima vrtić, može da u njemu dokaže sebe: da li njegova sposobnost dosiže samo dotle, da privredi u svom vrtu gdjegdje po neku glavicu kupusa, a gdjegdje po neki biran, krasan cvijet, pa ovdje-ondje po neku krušku, — ili pak mu je u vrtu i dom i duša, te bi htio da u tom dragocjenom prostoru izvaja ono, što ćemo svi sa veseljem pozdraviti: evo— naš vrt!

MUZA ILI BANANA

DR. ZDRAVKO ARNOLD, KUSTOS BOTANIČKOG VRTA SVEUČILIŠTA, ZAGREB.

Muze (rod Musa) su velike zeljaste biljke tropskih krajeva Azije, Afrike i Australije. Danas ih poznajemo 42 vrste. Iz podanka izbija veliko i široko lišće, čiji se rukavci omataju jedan oko drugoga i tako tvore prividno stablo biljke. U nas je najpoznatija abešinska Musa Ensete, koja se ljeti sadi za dekoraciju u javnim nasadima i vrtovima. Na zaštićenom toplom mjestu, u rahlome dobro đubrenom tlu razvije se ona uz obilno zalijevanje vodom i gnojnicom, lijepo uspijeva sve do jeseni, prava slika tropske bujnosti, koju možemo učinit još efektnijom pridruživši ju raznom subtropskom lisnatom bilju kao što su Canna, Coleus, gomoljaste begonije itd. (Manje sretna je kombinacija s pelargonijama, jer ove nemaju nimalo tropski izgled). Među visoke vrste spada japanska Musa Basjoo, koja iz podanka tjera izdanke, a naraste preko 4 m. visoka te ima crvenkasto »deblo«. Iz srca biljke izraste dugi držak, na kraju nosi grozdati cvat. Veliki obli pricvjetni listovi debeli su, kožnati i crvenkastožute boje, a u njihovom pazuhu sakriveni su brojni omanji neugledni cvjetovi. Pri dnu cvata smješteni su ženski cvjetovi, koji ranije cvatu i oplođeni razvijaju se u dugoljaste plodove. Muški cvjetovi

Polja sa bananama na Teneriffi.

Cvat muze: pod pricvjetnim listovima vide se skupine cvijetova.
Foto: Gorjan.

za dan dva otpadnu, isto tako i njihov pokrovni list, a na njihovo mjesto dolazi slijedeća etaža cvjetova *).

Odavna se u tropskim krajevima uzgajaju banane ili pisang zbog jestivih plodova. To je vrsta Musa paradisiaca, koja naraste do 8 m. visoka sa zelenim do 2 i pol m. dugim i 60 cm. širokim listovima. Podvrst Musa paradisiaca var. normalis ima zelene do 30 cm. dugačke plodove, koji se jedu samo kuhani kao povrće. Od druge podvrsti Musa sapientum kultivira se bezbroj odlika i sorata zbog žutih slatkih plodova koji se jedu sirovi. Musa sapientum goji se danas posvuda u tropskim krajevima, gdje je vlažno topla klima i toplina ne pada niže od 15° C, na otoku Ceylonu i na Javi, u Srednjoj Americi, na otoku Jamaici (kod srednje temperature od 21 do 24° C). Biljke se umnažaju izbojima iz podanka, koji se odrežu od stare biljke i sade u razmaku od 3 × 4 m. Već 1 i pol godine nakon sađenja donosi mlada biljka plodove. Plantaža traje 5 godina, a zatim se stare biljke izbace, tlo se preore parnim plugovima i sade se mlade biljke. Jedna biljka daje klip težak 12 do 25 kg., na kome ima do 100 plodova.

Banane se osobito mnogo troše u Sjedinjenim Državama (USA), kamo ide gotovo sav eksport Srednjeameričkih državica Honduras, Nicaragua, Costarica, Guatemala.

Malena kineska Musa Cavendishii ili M. chinensis naraste samo do 180 cm visoko. Ona ima također jestive plodove, pa je kadšto goje u staklenicama kao luksusno voće.

*) Cvet muze, koji prikazuju, naše slike, donio je g. Gorjan, u čijem je vrtu u Zagrebu procvala biljka pod vedrim nebom u mjesecu oktobru. Nije nam poznato, da bi muze u nas cvale izvan staklenika. Zanimivo je, da se odrezani cvat zataknut u čašu vode (vidi sliku) održao punih deset dana svjež, te se za to vrijeme rascvalo redom više nizova cvjetova.

Musa textilis velika je biljka do 6 m. visoka, a domovina joj je Filipinsko otočje, gdje je goje te od nje dobivaju vlakno zvano Manila-konoplja. Prema tome vidimo, da je od muza različita korist.

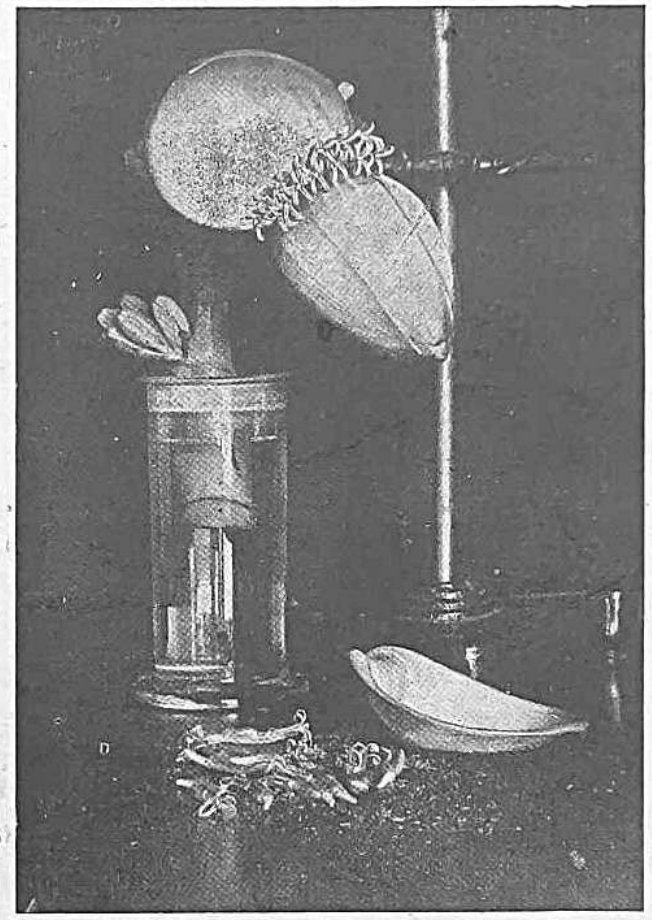

Cvat muze. Sa strane vide se mali plodovi. Na stolu leži otpali pricvjetni list i više cvijetova.
Foto: Dr. Arnold.

CIKORIJA, VODOPIJA ILI RADIČ

PROF. STJEPAN PIRNAT, ZAGREB.

Oplemenjene sorte cikorije razvile su se od dobro poznate divlje biljke plavih zvjezdastih cvijetova, koja se kod nas skoro svagdje nađe uz puteve, a zovemo ju također cikorija ili vodopija (Cichorium intybus L)

Kao kulturna biljka proizvodi se cikorija bilo zbog korjena od kojeg se pravi poznati pridodatak za kavu, bilo pak zbog lišća koje služi za salatu i varivo.

U povrtnjacima proizvode se obično samo lisnate sorte cikorije, među kojima se naročito ističu: Witloof, koja se mnogo kultivira u Belgiji. — Šarenolisnata pastrvasta cikorija i tamno crvena talijanska cikorija, dvije su također vrlo dobre sorte.

U nekojim našim ratarskim krajevima proizvodi se na oranicama korjenasta cikorija i to za tvornice kavinog pridodatka. Lisnata cikorija naprotiv sije se kod nas vrlo rijetko gdje, premda je ona izvrsno zimsko povrće. U Belgiji je lisnata cikorija zimi pučka hrana. U okolici Brisla bave se mnogi mali gospodari proizvodnjom lisnate cikorije za tržište.

Proizvodnja cikorije sastoji se u tome, da se u povrtnjaku uzgojeno cikorijino korjenje u jesen spremi u tamne nešto toplije prostorije, gdje onda iz tog korjenja izbijaju blijedi listovi, koji se upotrebljavaju za varivo ili za salatu.

Cio postupak oko proizvodnje cikorije jest slijedeći:

Mjeseca ožujka—travnja sije se cikorijino sjeme izravno u snažno i duboko razrahljeno tlo, koje je još u jesen pognojeno stajskim gnojem (oko 3 metr. centa stajskog gnoja na 1 ar.). Sjeme se sije u redovima razmaknutim do 25 cm i ne suviše nagusto. Kad biljčice niknu, prorijede se na 2—3 ili više cm razmaka, tako da svaka pojedina biljka bude imala dosta prostora za razvitak korjena. Kad se tlo ikoliko okori ili se počne javljati korov, treba da tlo okopamo. Kasnije bilike razviju obilje velikog i širokog lišća, koje prekrije tlo, pa onda prestaje daljnja potreba okapanja.

Prema jeseni može se nešto lišća sa cikorije otprgati i davati stoci kao krmu. U kasniju jesen (mjeseca listopada—studenog) treba cikorijino korjenje izvaditi iz

zemlje. Pritom se mora paziti da u tlu ne zaostanu nikakovi ostaci od korjenja, jer će se inače cikorija do godine na tom tlu javiti kao nepoželjan korov.

Korjenje cikorijino spremimo u hladno zimsko spremište poput korjenja mrkve. Prije toga odrežemo sve listove par cm iznad korjenove glave, koja ostaje netaknuta i neozlijedena. Dakako da u zimskom spremištu ne smije biti korjenje izvrženo smrzavici.

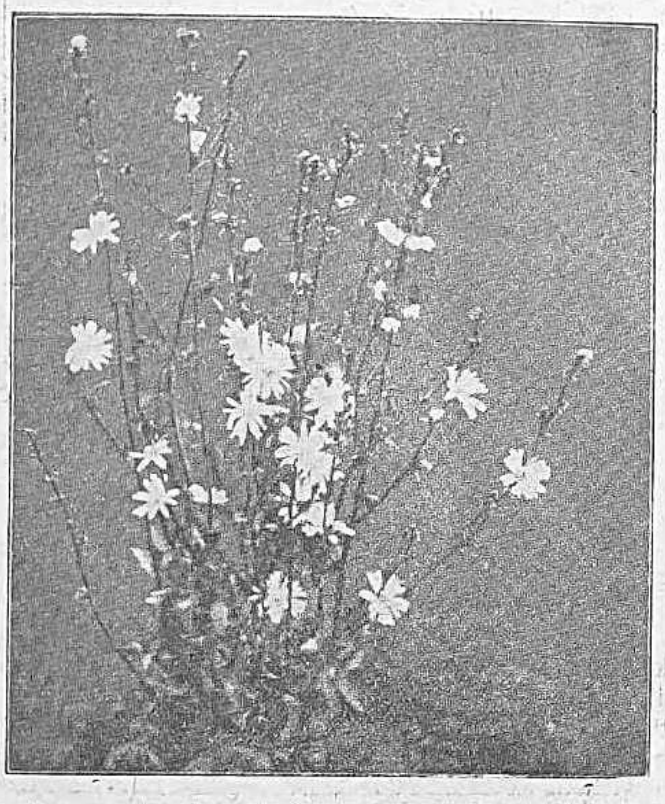

Cikorija, vodopija ili radič (Cichorium intybus.) Divlja biljka.

Tijekom zime vadimo iz ovog spremišta potrebite količine cikorijinog korjenja, koje sadimo na naročito udešenome mjestu, gdje će iz korjenja izbiti mlado, blijedo i nježno lišće.

Za tu svrhu udešavaju u Belgiji zimske tople gredice ovako: Na dovoljno zaštićenom mjestu u vrtu otkopa se na jednu lopatu duboka i oko 1 do 1 i pol metra

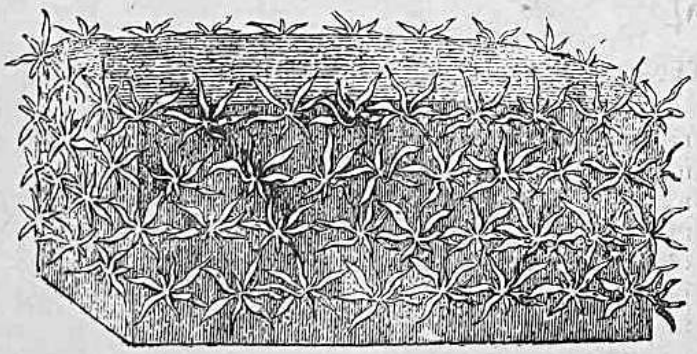

Gredica u podrumu sa zasađenim korjenjem cikorije.

široka (a prema potrebi dugačka) jama, čije dno se prekopa i valjano razrahli, pa se u nj sadi korjenje cikorije tako, da bude posve blizu korijen uz korijen. Sadi se tako duboko, da glave korjenja budu upravo razi zemlje. Potom se nad posađeno korjenje nasipa do 15 cm debeo sloj sitnog pijeska; nad pijesak se jednolično razastre odebeli sloj svježeg konjskog gnoja, a na gnoj ona zemlja, koja je preostala od iskapanja jame. Sve ovo pokrije se što debljom naslagom slame ili sličnih tvari. Za koja četiri tjedna počne se otkapati cikorijino korjenje, koje je u sloju pijeska, uslijed topline, izbilo debele i zbite izboje još nerazvitog blijedog i nježnog lišća. Korjenje se sada redom vadi, lisni izboji odrežu, očiste od pijeska i pojedinih gnjilih listova, a samo korjenje daje se stoci za krmu.

Cikorijino korjenje.

Mladi izboj cikorijinog lišća.

Mjesto konjskog gnoja uzima se gdješto i listinac, ali sloj listinca treba da bude što deblji i mora se čvrsto ugaziti. Mnogi briselski sadioci cikorije ugrijavaju zemlju nad posađenim cikorijinim korjenjem tako, da

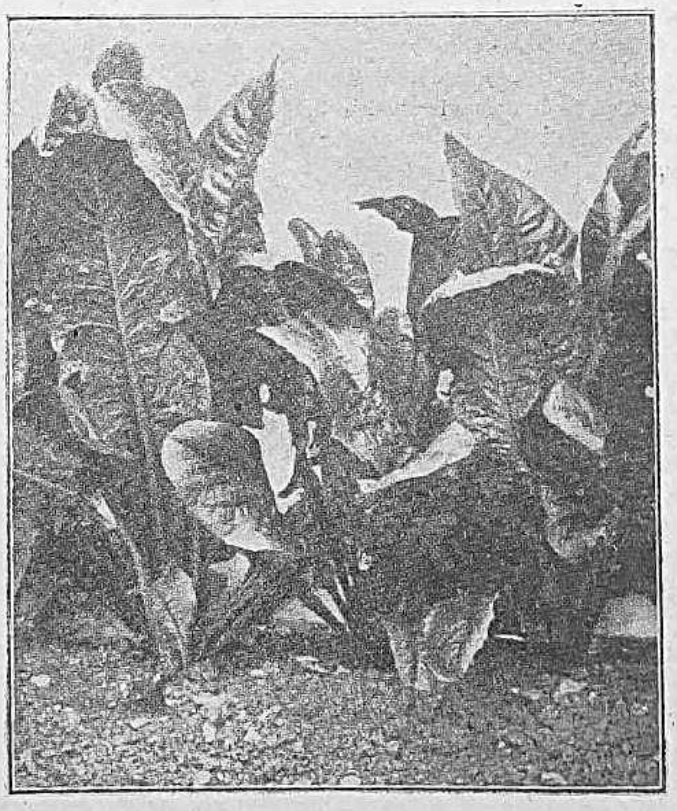

Cikorija: jedna uzgojena povrtna sorta sa širokim lišćem.

uzduž gredice polože u zemlju dugačku cijev od pečene gline, kroz koju provode toplinu iz neke peći.

Opisani način zgodan je, ako se cikorijino lišće proizvodi na veliko, za prodaju na tržištu. Za vlastitu

trošnju zgodnije je, da se cikorijino korjenje nagusto posadi u dvadesetak centimetara dubokom sanduku, napunjenom rahlom zemljom, crničnom pjeskuljom. Ovaj se sanduk stavi na toplo mjesto (20—25° Cels.) i drži se u potpunoj tmini.

I u nešto toplijem tamnome podrumu može se zimi proizvoditi cikorijino lišće iz korjenja i to na slijedeći način: Udesi se oko 15 cm visoka gredica od zreloga gnoja, pa se na posve ravnu površinu ove gredice polaže urazmacima od dvadesetak cm cikorijino korjenje i to tako, da glave korjenja budu okrenute prema vanjskoj strani i da dosežu upravo do ruba gredice. Na ovako poredano korjenje razastre se dvadesetak cm debela naslaga zreloga gnoja ili sipke zemlje, na koju se opet

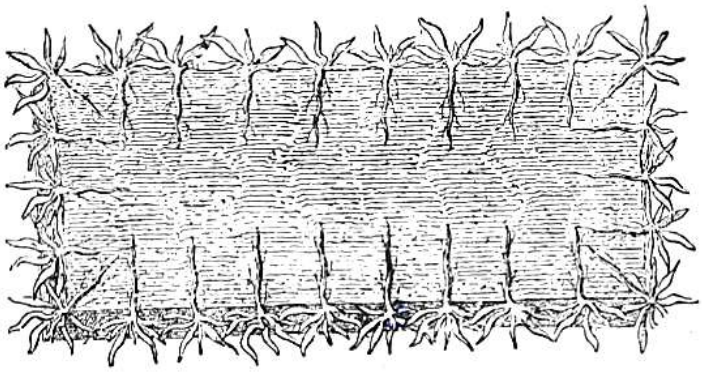

Udešavanje gredice postepenim sađenjem cikorijinog korjenja.

polaže cikorijino korjenje, ali tako da pojedini korijen bude nad meduprostorima korjenja donjeg reda. Ovako se naslaže po nekoliko redova korjenja, a najgornji red pokrije se slojem zemlje. Ovako nastane čitav stupac (četverouglat ili okrugao ili pak smješten u jednome kutu podruma), na kojemu se naskoro sa svih strana pojave blijedi listovi, što izbijaju iz cikorijinog korjenja. Ovi se listovi obiru pojedinačno. Već kod slaganja pojedinih slojeva treba zemlju ili gnoj primjereno ovlažiti, a i kasnije prema potrebi cio stupac prskati vodom.

Na sličan način mogu se listovi cikorije proizvoditi i tako da se korjenje usadi u kakovu bačvu ili sanduk. To se radi ovako: U bokovima bačve ili u stranama sanduka provrta se (pomoću kružnog svrdla) nekoliko redova oširokih rupa. Na dnu treba također provrtati nekoliko manjih rupa, kroz koje će oticati suvišna voda. U tako priređenu posudu naspe se sloj zemlje do prvog reda rupa, u koje se utakne korjenje tako da iz rupa vire samo glave korjenja. Potom se opet naspe zemlja do slijedećeg reda korjenja, i tako se nastavi sve do vrha posude, koju treba smjestiti na toplom i tamnome mjestu podruma te primjereno zalijevati.

Manje količine cikorijinog korjenja mogu se usaditi i u običan vrtlarski ručni sandučić, napunjen sip-

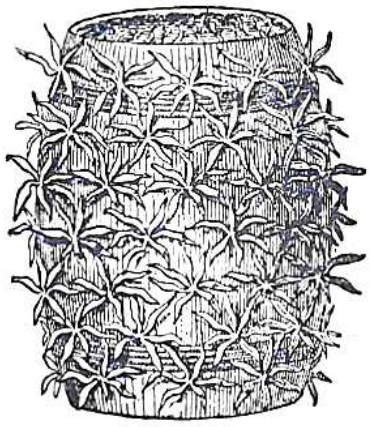

Bačva sa usađenim korjenjem cikorije.

kom smjesom zemlje crnice i pijeska. Korjenje se usadi u sandučić nagusto ali tako da se međusobno ne dotiče. Sandučić se smjesti bilo gdje u toploj prostoriji, a prekrije se obrnutim isto takovim sandučićem da korjenje bude u potpunoj tami.

Cikorijino lišće počinje se proizvoditi, bilo kojim od opisanih načina, već u mjesecu prosincu, a berba lišća može da traje sve do proljeća.

Kod nas je, kako već spomenusmo, cikorija kao povrće malo poznata, premda bi njezina proizvodnja mogla biti u pojedinim slučajevima vrlo unosna.

O NAMETNICIMA NA KOŽI PERADI

DR. IVO TOMAŠEC, ASISTENT VETERINAR. FAKULTETA, ZAGREB.

Nametnici ili paraziti na koži peradi su veoma česti. Šteta koju oni nanašaju peradi, mnogo je veća negoli se to u prvi mah čini. Poradi tih nametnika često perad slabi, oboljeva, pače i ugiba. Nažalost, sa strane uzgajača peradi ne priklanja se dovoljna važnost tim nametnicima. Često se dogodi da gospodar opaža, kako mu perad mršavi i gine, da on ne može tome naći uzroka. Pregleda li pomno peradnjak a i samu perad po noći, to će u mnogo slučajeva naći u kokošinjcu razne nametnike kao: krpelje, tekute, uši. Većina tih nametnika siše peradi krv i time ih slabi. Osim toga mnogi su parasiti opasni i potom što mogu da prenose neke zarazne bolesti peradi. Od najvažnijih nametnika, koji žive na koži peradi su: krpelji (kokošje stjenice), tekuti i uši.

K r p e l j i su malene ovalne životinjice veoma slične stjenicama, duge 4—8 mm, a široke 3—4 mm. Koža na ledima im je odebljala te čini jedan oklop. Poradi toga su oni i veoma otporni. Preko dana nalaze se u pukotinama peradnjaka, na zidovima i u gnijezdima, a tek po noći napadaju perad i sišu im krv baš kao stjenice. Osim odraslih krpelji napadaju perad i njihove ličinke, koje su manje, a obično ostaju i poviše dana na peradi. Krpelji mogu bez hrane živjeti i po par godina, što veoma pogoduje njihovom širenju.

Napadnu li krpelji perad u velikoj množini, osobito mlađu, tada takove životinje mršave, postaju slabokrvne, slabo jedu, produktivna sposobnost im je smanjena, a mogu i uginuti. Najmilija mjesta na koži, na kojima se krpelji nalaze jesu: vrat, unutarnja strana buta i unutarnja strana krila.

Budući da su krpelji veoma otporni, njihovo je uništavanje veoma teško, katkad i nemoguće. Ličinke, koje dulje vremena borave na koži peradi, mogu se odstraniti pranjem ili kupanjem s 2% kreolinom (po prilici 2

žlice na 1 litru vode). Tamanjenje odraslih krpelji je mnogo teže. Imade li ih u velikoj množini, najbolje da se peradnjak, ako je malene vrijednosti ili inače trošan, spali. Dade li se peradnjak dobro zatvoriti, tada se mogu krpelji uništiti sumpornim parama, koje se dobivaju palenjem sumpora. Pare moraju djelovati najmanje 6 sati. Kod toga postupka treba biti oprezan, jer su te pare otrovne za ljude i životinje. Kokoši se ne smiju vratiti prije u peradnjak, dok se on dobro ne prozrači. Ne može li se sumporenje izvršiti, neka se peradnjak bar namaže karbolineumom, a pukotine neka se zaliju vrućom vodom.

Osim krpelja veoma su opasni nametnici i t e k u t i. Nalazimo ih kod sviju vrsti peradi, no najčešće kod kokoši i golubova. Duljina im je nešto veća od pol milimetra. Tekuti se rilom zabadaju u kožu i sišu životinjama krv. Oni napadaju perad samo po noći, tek katkad ostaju na koži peradi i po danu, i to onda kad po noći nisu dospjeli da se nasišu dovoljno krvi. Po danu se zavuku u pukotine peradnjaka i u gnijezda i tamo ih se može naći u nevjerojatnoj množini.

Perad, koja je napadnuta od tekuta, postaje slabokrvna i mršava. Kvočke na jajima ostavljaju često poradi njih svoja gnijezda, a nosilice nesu manja jaja. Osobito štetno tekuti utječu na malene piliće. Sumnja se da tekuti prenašaju i neke zarazne bolesti peradi.

Mnogi peradari ne tamane tekute premda dobro znadu da ih na njihovoj peradi imade. No tekute treba uvijek temeljito tamaniti i vidjet će se, da će perad mnogo bolje napredovati. Budući da se tekuti po danu zadržavaju u pukotinama, kutevima i gnijezdima peradnjaka, to treba najveću pažnju posvetiti njegovoj čistoći. Svaki valjani peradar mora često pregledati svoj peradnjak naročito pukotine, a ne smije propustiti ni to, da svoju perad češće pregleda i po noći. Ustanovi li se prilikom toga pregleda, da u peradnjaku odnosno na peradi ima tekuta, to valja odmah peradnjak temeljito iščistiti i sve smeće iz njega spaliti. Zatim neka se cijeli peradnjak dobro izriba vrućom lužinom, a iza toga namaže karbolineumom. Osim karbolineuma dobro služe za tu svrhu i ostala raskužna sredstva (na pr. 3% kreolin), koja je najbolje zgodnom štrcaljkom uštrcati u sve kuteve i pukotine peradnjaka. Takovo raskužno sredstvo može se pomiješati i s vapnom i njime pobijeliti čitav peradnjak. Prema najnovijim istraživanjima dr. Pfeilera mogu se tekuti a i ostali nametnici na koži peradi sigurno tamaniti raspršivanjem tekućeg S h e l l-T o x a. Budući da tekuti izlaze najviše po noći, to je bezuvjetno potrebito, želi li se postići dobar uspjeh, da se Shell-Tox raspršuje po noći tako, da dođe u dodir sa tekutima. Raspršuje li se po danu, kad se tekuti nalaze sakriti u kutevima, šupljinama među daskama i u gnijezdima, tada uspjeh potpuno izostaje. Shell-Tox raspršuje se ili malim zato spremljenim štrcaljkama ili prema potrebi većim, na pr. vinogradarskim. Cijeli prostor peradnjaka treba da se napuni maglom raspršenih kapljica. Shell-Tox treba raspršivati redom kroz više noći. Takovim postupkom redovito se peradnjak i kokoši brzo riješe tih nametnika.

Osim krpelja i tekuta veoma su dosadni nametnici na koži peradi i u š i. Oni doduše ne sišu krv, ali vječitim pomicanjem po koži i kroz perje uzrokuju jak svrbež, koji veoma uznemiruje perad. Uši provode cijeli svoj život na peradi i nikad je ne ostavljaju. Umnažaju se vanredno brzo, te kroz nekoliko mjeseci može od jednog para nastati do 100.000 komada. Osobito su opasne uši za male piliće, koji poradi njih često zaostaju u rastu.

Premda uši ne nanašaju peradi velike štete ipak mora svaki valjani peradar nastojati da riješi svoju perad od te gamadi. Nije li perad jako napadnuta od ušiju, tada je najjednostavnije sredstvo za sprečavanje daljnjeg umnažanja ušiju obična pješčana kupelj. Zato treba da kraj peradnjaka bude uvijek, već prema broju peradi, dovoljna količina pijeska. Još bolje djeluje pijesak, ako mu se doda par postotaka sumpornog cvijeta. No ako su uši napale perad u velikoj množini, tada nije dovoljna obična pješčana kupelj, već treba upotrijebiti jača i sigurnija sredstva. Najbolji uspjesi postignuti su fluornatrijem. On se upotrebljava ili kao prašak, ili u obliku masti ili u otopini kao kupelj. Kad se upotrebljava fluornatrij u obliku praška, najbolje je, da ga se naspe u jednu posudu, a u nju da se obrnuto stavi kokoš i da joj se prašak dobro uriba među perje.

Fluornatrijeva mast sastoji se od 30 dijelova fluornatrija i 70 dijelova vaselina. Na nekoliko mjesta na perju namaže se mala količina (poput graška) te masti. Obično poslije ovakovog postupka nestanu uši kroz nekoliko dana. U protivnom slučaju mora se postupak opet ponoviti. Osim masti dobro djeluje kupelj u ½% otopini fluornatrija. Za vrijeme kupanja treba peradi glavu par puta uroniti u tekućinu. No ta metoda liječenja može se vršiti samo za toplog vremena, da se kokoši brzo osuše i ne nahlade.

JESENJA IZLOŽBA ZAGREBAČKOG ZBORA

Dne 28 novembra otvorena je ovogodišnja izložba Zagrebačkog Zbora, koja je podijeljena u nekoliko specijalnih odjela. Nas će naročito zanimati nekoji odjeli ove izložbe, pa ćemo ih ukratko prikazati.

IZLOŽBA KAKTEJA I DRUGIH SUKULENATA

Po prvi puta priređena je u Zagrebačkom Zboru specijalna izložba kakteja i drugih sukulenata. Premda nije izabrano najzgodnije vrijeme za izlaganje ovih egzotičnih biljaka, i premda je odziv izlagača razmjerno malen, valja priznati da je ova izložba postigla svoj cilj, jer je pobudila velik interes brojnih posjetilaca izložbe.

Izložilo je desetak amatera i pet zagrebačkih vrtlarstva. Izloženi su sve sami lijepi primjerci raznovrsnih kaktusa, koji su se mogli bez štete dopremiti na izložbu. Dakako osjetljivih vrsta, kao što su na pr. kaktusi epiphyllum, koji su u ovo doba u cvatnji, nije nitko dopremio. Ali zato su izloženi naročito lijepi primjerci opuntia svih mogućih sorata, a onda cereusa, echinocactusa, mamillaria i drugih. Osim kaktusa bilo je i drugih raznovrsnih sukulenata, kao aloja, agava, sempervivuma i dr.

Aranžman izložaka, unutar ovelike prostorije Zagrebačkog Zbora, povjerio je uži izložbeni odbor svom članu g. M. Huhi, gradskom vrtlaru. Kakteje i sve sukulente poredane su u skupinama na improviziranim

kamenitim humcima tako da su izlošci svakog izlagača u zasebnoj skupini. Osobito lijepe bile su skupine amatera gg: ing. Auera, Fedora Breitenfelda, Cecilije Zorman, Slavice Rudman, Dragice Blum, Zore Leitner i dr. Najljepši primjerci pa i čitave skupine nagrađene su nakon ocjene naročite porote.

Od trgovačkih vrtlarstva treba napose istaknuti »Vrtlarstvo Medvešćak«, vlasništvo gđe Marije Triner. Ovo vrtlarstvo bavi se samo uzgojem kakteja, pa je na izložbi izložilo vrlo lijepe primjerke priređene za prodaju. »Vrtlarstvo Medvešćak« prvo je naše specijalno

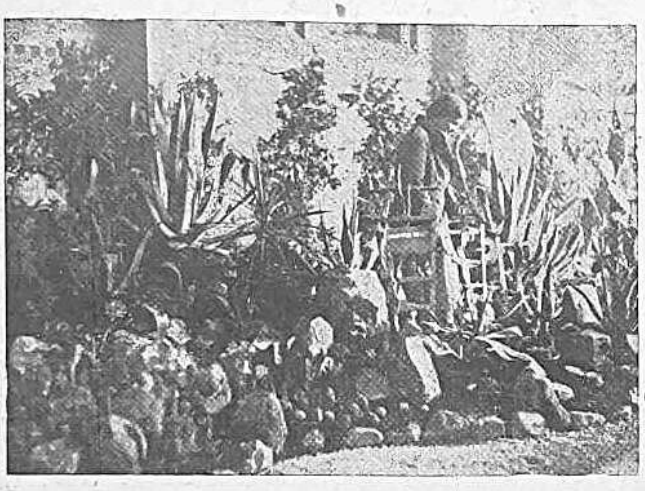

Pogled na dio izložbe kakteja i sukulenata u Zagrebu.

vrtlarstvo za uzgoj kakteja, koje pojedine vrste nabavlja iz prve ruke pa ih našim prilikama prilagođuje i razmnaža u svrhu prodaje. Lijepe primjerke i u naročitom aranžmanu izložila je i trgovina cvijeća Kaiser-Herzmansky, trgovina cvijeća Birk, vrtlarija i trgovina cvijeća Wilhelm te velevrtlarija »Jankomir«, među čijim izlošcima osobito su se svidjele japanske patuljaste tuje.

Najveći dio sukulenata izložila je vrtlarija slob. i kr. glavnoga grada Zagreba, koja je svojim brojnim izlošcima ujedno i dekorirala izložbenu prostoriju.

Pogled na dio izložbe kakteja i sukulenata u Zagrebu.

Izložbu je zgodno upotpunjavao i izloženi pribor za kakteje: stalci, cvjetni lonci i dr. Među izlagačima priborа bili su gg: Rudolf Kugli, a onda »Javor« d. d., Martin Kožuh trg. stakla i porculana i Vjekoslav Franz, trg. stakla i porculana.

Kako već spomenusmo, izložba je uspjela, što je od značenja, ako se znade da je ovo prva naša specijalna izložba ove vrsti Možda će se već do godine u proljeću organizirati druga ovakova specijalna izložba, na kojoj bi svojim izlošcima sudjelovali i izlagači iz naše provincije, među kojima ima također odličnih amatera.

IZLOŽBA RASPLODNE PERADI

Za ovu izložbu vladao je naročiti interes, kad je objavljeno, da je Njegovo Veličanstvo Kralj Aleksandar I. poklonio skupocjeni srebrni pokal, koji će se dodijeliti najboljem izložitelju kao prelazna nagrada. Porota je pokal dodijelila »Zadruzi za uzgoj i selekciju čistokrvne peradi u Zagrebu«.

Ova VII. izložba rasplodne peradi vanredno je uspjela. Sva izložena perad u dobroj je kondiciji i sa lijepim perjem. Ima tu vrlo lijepih primjeraka sviju pasmina, koje su kod nas manje ili više već sasvim udomaćene kao: Rod Ajland, Plymouth-Rocks, Orpington, Wyandotte, Faverolle, Susseks. Talijanska jarebičasta, Leghorn, a bilo je i primjeraka pasmine Minorka, Hamburžanka, Paduanka i dr. Treba naročito istaknuti perad Štajersko-zagorske pasmine, koja je bila na ovoj izložbi predstavljena u brojnim i vrlo lijepim primjercima.

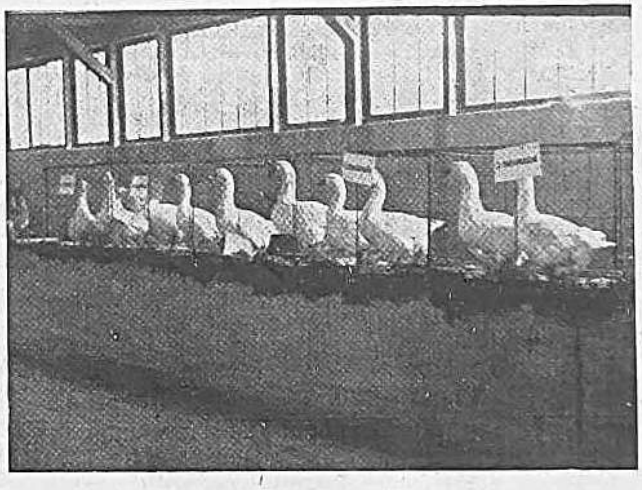

Sa jesenje izložbe peradi u Zagrebačkom Zboru: Jedan dio izloženih emdenskih gusaka.

Od purana bilo je vrlo lijepih primjeraka broncaste i virginske bijele pasmine. — Emdenske i tuluske guske, vrlo lijepi izložbeni primjerci, pobudile su sveopći interes svojom veličinom i ljepotom.

Osim toga bilo je izloženo par turskih gusaka i japanskih kvrgokljunih gusaka. — Patke pasmine Peking pa Orpington i Khaki-Campbeli, kao i Indijske trkačice i njemačke patke, pokazale su i na ovoj izložbi, kako se snažno razvija kod nas upravo ova peradarska grana.

Izloženo je ukupno 222 kaveza raznovrsne peradi. Na ovu uspjelu izložbu mi ćemo se još posebice osvrnuti.

IZLOŽBA KUNIĆA

Priredilo ju je »Društvo za unapređivanje kunićarstva« u Zagrebu, koje je osnovano 9. X. 1930, a već sada broji 700 članova. Ovo je III. izložba kunića, koju je spomenuto društvo priredilo, a mora se priznati da je u svakom pogledu uspjela.

Od izloženih pasmina spominjemo: veliki belgijci sive i zečje boje, veliki belgijci bijele boje, njemački šarci, njemački bjelci, njemački crnci, francuski klapavci, plavi bečki, bijeli bečki, srebrnasti francuski, bijeli angorski, sivi angorski, veliki činčilci, havanci, srebrodlaki kunići, black and tan, mali činčilci, holandijski, ruski, japanski, dabrovi reksi, bijeli reksi, činčila reksi, crni reksi, kestenjasti reksi, plavi reksi, risnjaci.

Izlagači su članovi »Društva za unapređenje kunićarstva u Zagrebu«, ali je na ovoj izložbi izložilo i nekoliko takovih članova koji su podjedno i članovi »Selekcijske udruge uzgajača peradi, kunića i golubova u Osijeku« ili »Društva za rejo malih živali u Ljubljani«.

Izložene kuniće ocijenila je posebna porota, koja je podijelila preko 60 prvih, preko 20 drugih i oko 15 trećih nagrada. Nažalost ukupna svota za nagrađivanje bila je ovaj puta dosta malena, pa su i dodijeljene nagrade nešto premalene.

Gajenje kunića podiglo se kod nas u ovo godinu dana veoma, pa treba rad agilnog kunićarskog društva poduprijeti i dati tome društvu potstreka na jednako koristan daljnji rad. Ne valja potcjenjivati važnost kunićarstva. Malome čovjeku, beskućniku, kunići vrijede toliko, kao što perad malome gospodaru. I na ovu izložbu mi ćemo se još posebno osvrnuti u našem listu.

IZLOŽBA MAČAKA.

Nakon prošlogodišnje uspjele izložbe pasa, mi smo u decembarskom broju našeg lista iznijeli ideju o izložbi mačaka. Ovogodišnja izložba pokazala je, da je takovu izložbu moguće prirediti i kod nas kao što i drugdje po svem svijetu. U Engleskoj priređuju se, u Londonu i mnogim drugim gradovima, izložbe mačaka svake godine. Mačka je životinja, koju treba cijeniti zbog velike koristi, što ju ona čovjeku pruža kao zakleta neprijateljica miševa i štakora. Dobro je poznato, kako su upravo zbog toga stari Egipćani mačku smatrali svetom životinjom, a tko bi se drznuo da ubije mačku, sam bi se tim svojim činom osudio na smrt. Božica Bast imala je mačju glavu, a u njezinom se hramu našlo mnogo mačjih mumija. Držanje pripitomljenih mačaka širilo se iz Egipta u zemlje oko Sredozemnog mora, a kasnije u Indiju, Kinu i Japan. Muhamedanski narodi smatrali su mačku posvećenom životinjom, jer je ona bila ljubimica proroka Muhameda. Kad se Prorok jednom sjedeći odmarao, zaspala je na uglu njegovog plašta jedna mačka. Kad je trebalo da Prorok krene dalje, ne htjede je buditi, nego radije odreže ugao svog plašta i ostavi-ga pod spavajućom mačkom.

Mačka se ubrzo priviknula u svim krajevima svijeta. Već davno je ona prenesena i u Australiju, a u New Zealandu ima i podivljalih mačaka.

Da i kod nas ima dosta prijatelja mačaka, vidjelo se na ovoj izložbi. Vrlo lijepi primjerci običnih naših domaćih mačaka, a osobito nekoje egzotične pasmine, vezale su interes brojnih posjetilaca. Od egzotičnih pasmina bilo je izloženo nekoliko vrlo lijepih mačaka pasmine Angora, pa nekoliko vrlo lijepih primjeraka perzijske i siamske pasmine. Osim toga bilo je vrlo lijepih mačaka sundajske, ciparske, kartuzijanske, tibetanske i nubijske pasmine.

Izložba mačaka uspjela je i nema sumnje, da će se u buduće kod nas ovakove izložbe priređivati svake godine.

Cjelokupna ova jesenja izložba Zagrebačkog Zbora dala je dobar rezultat, a utvrdila je ponovno osvjedočenje o tome, kako je Zagrebački Zbor jedna veoma potrebita i korisna ustanova.

R A Z N O

O STAKLENICIMA.

Staklenik je poput kuće izgrađena zgrada sa staklenim krovom, gdješto i staklenim stijenama, kroz koje može da u unutarnjost zgrade ulazi obilje sunčanog svjetla. Takove zgrade treba svaki vrtlar, koji želi za tržište proizvesti raznovrsno ukrasno bilje u ono doba godine, kad još nema vegetacije na otvorenome vrtu.

Ali će staklenik dobro doći i svakom onome vrtlaru — amateru, koji hoće da bude manje ili više neovisan o nenadanim vremenskim promjenama ranog proljeća i kasne jeseni, ili pak da se bavi kulturom raznovrsnog cvijeća i povrća. Valjana upotreba staklenika omogućit će mu, da će on moći ukrašavati svoj vrt kud i kamo ljepšim i raznolikijim cvijećem. On će moći, da u svom stakleniku uzgaja i neko naročito ukrasno bilje, koje mu je osobito drago. Tako na primjer orhideje, kakteje i različite sukulente, pak paome i mnogo drugo različito egzotično ukrasno bilje moći će privatnik uzgajati za ukrašenje svog vrta, pretkućnice i stana, samo onda ako ima staklenik.

Omanji staklenik sedlastog krova, s toplim i hladnim odjeljenjem. U sredini je smještena ložionica.

Tlocrt gornjeg omanjeg staklenika.

Prosjek gornjeg staklenika.

Dakako, staklenik zvaničnog vrtlara treba da veličinom i uredajem odgovara njegovim potrebama, dok staklenik privatnika, može da bude znatno manji, pa i posve malen. Prema njegovoj veličini i prema mogućnosti unutarnjeg uredenja, prilagodivat će vrtlar—amater svoje želje, pa će uzgajati ono i onakovo bilje, kojemu će odgovarati prilike toga njegovog staklenika.

U svakom slučaju mora staklenik biti građen tako, da u nj dolazi obilje danjeg sunčanog svijetla, pa da se u njemu može udešavati i održavati izvjesna stalna i jednolična temperatura, na koju ne će mnogo utjecati vanjske toplinske promjene.

Po obliku razlikuju se staklenici sa jednostranim ili sa dvostranim krovom. Jednostrani ili polukrovasti staklenik ima krov okrenut k jugu, dok je sa sjeverne strane zid. Ovakov staklenik može se prisloniti i uz južni zid kakove druge zgrade, čime se znatno smanjuju troškovi izgradnje, jer ne će trebati posebno graditi zid.

Staklenici sa potpunim dvostranim krovom znatno su prikladniji i prostraniji pa se prostor u njima dade bolje i potpunije iskoristiti. Položaj ovakovih dvostranih staklenika jest

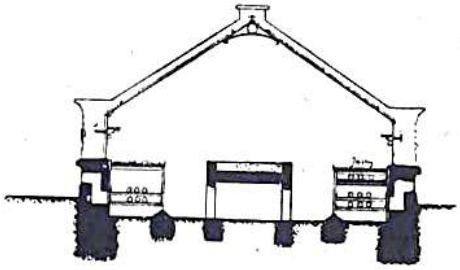

Dvostrani staklenik sa tri parapeta.

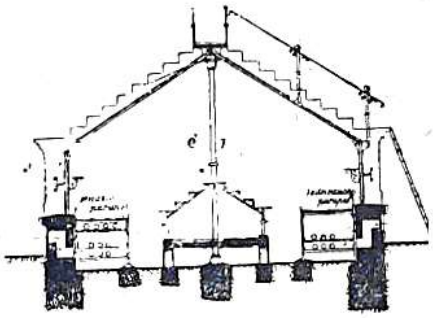

Dvostrani staklenik. Srednji parapet sa policama.

dobar onda, ako leže smjerom od sjevera prema jugu tako, da ih sunčano svijetlo cio dan osvjetljuje i to prije podneva s istočne, a poslije podneva sa zapadne strane.

Staklenici se grade bilo iz drva, bilo iz opeka, a samo krovište ponajčešće se gradi iz željeza. Konstrukcija krovišta mora da bude takova, da ne će trebati unutar staklenika nikakovih stupova za podupiranje krovišta.

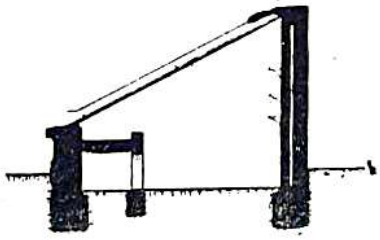

Jednostrani staklenik sa jednim parapetom te sa policama na zidu.

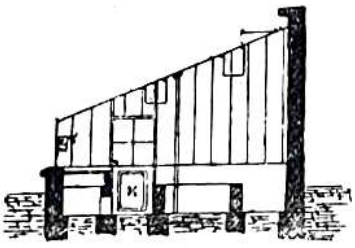

Jednostrani staklenik sa dva parapeta.

Prostor staklenika treba što bolje iskoristiti. U dvostranim staklenicima smještene su stakleničke gredice (parapeti) uza obje strane staklenika, a po sredini je ostavljen slobodan prostor za prolaženje, u širini od 1 metra. Ovakav staklenik ne treba biti mnogo širji od 3 metra. Ako je gredica i po sredini staklenika, ona ima dvostruku širinu obične stakleničke gredice, dakle 2 metra, a s obe njene strane ostavljeni su putovi, svaki u širini od 1 metra. Ovakav staklenik bit će dakle širok barem 6 metara.

Visina stakleničkih gredica treba da je oko 80—90 cm iznad visine prolaza. Gredice se udešavaju običnq od betona, a ispod njih provedu se cijevi, koje se ugrijavaju toplom vodom iz ložione, gdje je smještena peć i kotao za centralno grijanje staklenika.

U ikoliko prostranijem stakleniku smješta se i bazen sa vodom, koji služi uzgoju raznovrsnih vodenih biljaka, a ujedno snabdjeva uzduh staklenika potrebitom vlagom.

Dakako da u stakleniku treba skrbiti i za valjanu i prikladnu ventilaciju, a i za to, da se i noću može staklenik lahko rasvijetliti, jer će često biti potrebno da se i noću pregledaju stakleničke kulture.

Mi ćemo u slijedećem broju novog godišta donijet potanji opis staklenika, a ovdje donosimo samo par slika manjih staklenika, koji će posve dobro služiti potrebama amatera pa i omanjeg trgovačkog vrtlarstva.

NEŠTO O KUNIĆIMA PASMINE »REX«.

J. AUGUSTIN, ZAGREB.

Uzgoj kunića pasmine »Rex« datira kod nas tek od unatrag nekoliko godina. Bit će stoga potrebno da priopćimo našim čitateljima nešto o ovoj lijepoj i vrijednoj pasmini.

Kao u svemu tako i u kunićarstvu treba svaki napredak pripisati u prvom redu prirođenoj ljudskoj težnji za iznalaženjem i traženjem nečeg novog, boljeg i ljepšeg. I prije pasmine Rex bilo je izvrsnih oplemenjenih pasmina kunića. No eto, naskoro htjedoše kunićari da imadu još bolje pasmine, nego što je veliki belgijac, veliki bjelac, bečki modri, srebrnasti, i t. d.; pa i sam činčila-kunić odličnog krzna budio je u kunićara želju da dođu do neke još dragocjenije pasmine. I zbilja, križanjem izvjesnih pasmina i strogom selekcijom uspjelo je uzgojiti jednu novu pasminu sa ljepšim krznom od sviju nama poznatih pasmina kunićjeg roda. Nemojte misliti, da je to uspjelo kojemu od naših odgajivača kunića. Uspjeh taj ima se zahvaliti naprednim i kulturnim Francuzima. Kod njih je kunićarstvo na visokom stepenu, dok je kod nas tekar u zametku. Hoće li se kod nas kunićarstvo uopće dalje ikoliko snažnije moći razvijati, veliko je pitanje, gdje je u ovoj teškoj gospodarskoj krizi prepušteno naše kunićarstvo svojoj sudbini, za koju nitko ne može znati, kakova će ona biti.

Nadajmo se, da će doći vrijeme, kad će se i našem kunićarstvu moći pružiti obilnija sredstva i bolji uslovi za njegov razvoj. Mi, žitelji agrarne Jugoslavije, kupujemo ne samo rasplodne kuniće, nego i kunićja krzna, u industrijskim državama, odakle kunićja krzna uvozimo u našu zemlju na vagone. Ovo je zbilja žalosna činjenica.

Ima nešto više od godine dana, kako se u Zagrebu osnovalo društvo za unapređenje kunićarstva, koje si je uzelo za zadaću, da uvede uzgajanje čistokrvnih kunića upravo diljem cijele naše prostrane Jugoslavije, kako bi što prije otpao uvoz kunićjeg krzna, a istodobno da si uzgajači kunića poboljšaju ekonomski položaj prodajom kožica, mesa i rasplodnih kunića. Članovi ovog društva većinom su mali ljudi, mali gospodari, iz raznih mjesta i krajeva naše zemlje, počamši od Maribora pa sve do Skoplja. Društvo je u kratko vrijeme svog opstanka priredilo do sada već tri izložbe, sve jednu bolju od druge. Naiđe li ovo društvo na dalju potporu sviju interesiranih faktora, ono će se i u buduće moći lijepo razvijati.

No, da se vratimo »kralju kunića«, pasmini Rex! Težak je 3½ do 4 kg, pa je dakle znatno lakši od belgijskog, a tako i od Francuskog klapavca te velikog bijelca i njemačkog šarca. On i polaganije raste. Ipak je od svih navedenih pasmina rentabilniji radi toga, što troši manje hrane, treba manju nastanbu, a osim toga koža mu je nekoliko puta skuplja, akoprem je manja.

Rex kunić izgleda na prvi pogled poput kakovog običnog kunića, ali kad ga bolje promotrimo, opažamo da mu se dlaka znatno razlikuje od dlake svih ostalih kunića, jer izgleda kao da je ošišana (strižena).

Uzgoj ove psmine nije znatno teži od uzgoja ostalih pasmina. Predaleko bi me odvelo, da u tančine opisujem pojedine boje, prema kojima ima smeđih dabrovih Reksa (Biber Rex), Činčila-Rex, bijelih ili pak posve crnih Reks-kunića, te plavih kao što i Havana- Reks-kunića.

Moguće da kome ne će biti jasna razlika na pr. između pasmine Činčila i pasmine Činčila-Reks. Kako sam već spomenuo, razlika je u duljini dlake; Činčila-Rex ima krzno, čija dlaka izgleda kao da je ošišana. Kod kunića krznaša dlaka je uopće duga po nekoliko centimetara. Takova se krzna daju stručnjacima krznarima na učinjanje i priređivanje, (oplemenjivanje) navlastito šišanje, što dakako znatno poskupljuje pojedini komad takovog krzna. Kod uzgajanja kunića pasmine Rex otpada ovaj trošak, jer za učinjanje njihovih kožica plaćamo tek par dinara. To je za nas tim važnije, što kod nas ima jako malo krznara sa potrebitim strojevima za oplemenjivanje krzna. Krznarska ova industrija veoma je raširena u Njemačkoj. Ali ne bi se isplatilo, da mi kunićje kožice šaljemo tamo, pa da platimo odvoz i dovoz te izvoznu i uvoznu carinu. I naša krznarska industrija podigla bi se porastom našeg kunićarstva, pa i tu okolnost ne valja smetnuti s uma.

Govoreći o Rex-kunićima ne mislim da omalovažujem ostale pasmine kunića, jer svaka od njih je za drugu svrhu i u drugim prilikama jednako dobra i korisna, a pogotovo siromašnijim slojevima pučanstva sela i gradova. A zašto upravo siromašnijim, o tom ćemo reći drugi puta.

TRGOVINA VOĆEM I POVRĆEM

TRGOVINA VOĆEM

BERBA VOĆA U ČEHOSLOVAČKOJ 1930. GODINE. — Prema službenim podacima iznosi oje prirod jabuka 1930. godine ukupno 1,622,156 metr. centi, pa je potom pojedino jabučno stablo donijelo nešto preko 17 kg ploda. Od ukupnog priroda otpada na samu Češku 822.274 metc., Moravsku i Šleziju 408.770 mtc., Slovačku 303.198 mtc., a na Potkarpatsku Rusiju 87.914 mtc. God 1929 bio je ukupni prirod jabuka 795.110 mtc. a 1928 god. 1.792.810 mtc. Cijena jabuka bila je vrlo visoka pa se za 1 mtc. plaćalo 269 kč. (1929: 187 kč, a 1928: 144 kč.). Najbolje su bile jabuke iz Češke, za koje se plaćalo dapače i 287 kč. po 1 mtc. — Ukupna vrijednost priroda jabuka iznosila je okruglo 436 milijuna čehoslovačkih kruna. — Ukupni prirod krušaka bio je 1930 godine 649.398 mtc. (1929: 340.262 mtc, a 1928: 953.302 mtc). Najveći dio priroda dala je Češka (401.081 mtc), onda Slovačka (119.625 mtc), dok je Moravska i Šlezija zajedno dala nešto manje (112.277 mtc), a Potkarpatska najmanje (16.415 mtc). Na pojedino kruškovo stablo otpada nešto više od 13.6 kg ploda. Cijena krušaka bila je prosječno 261 kč (1929: 185 kč, a 1928: 138 kč.) Ukupni utržak priroda krušaka računa se na okruglo 169 milijuna čehoslovačkih kruna. — Raznovrsnih šljiva (osim šljiva bistrica) urodilo je 1,308.158 mtc (1929: 1,131.775 mtc, a 1928: 1,740.277 mtc, dok je 1922 god. ukupni prirod dosegao dapače 4,611.153 mtc). Najveći dio prošlogodišnjeg priroda dala je Češka (465.287 mtc), Moravska i Šlezija zajedno (386.570 mtc), Slovačka (302.418 mtc), Potkarpatska (153.883 mtc). Cijena je bila prosječno 260 kč (1929: 184 kč, a 1928: 136 kč), a ukupni utržak cijeni se na 340 mil. čehoslovačkih kruna. — Prirod šljiva bistrica bio je oko 89.000 mtc (1929: 101.000 mtc, a 1928: 204.000 mtc, dok je 1922 dosegao i 487.000 mtc). Prosječna cijena bila je po 1 mtc 265 kč (1929: 212 kč), — Trešanja je urodilo oko 525.000 mtc (1929: 186.000 mtc, 1928: 591.000 mtc, a 1922: 1,002.000 mtc). Za 1 mtc plaćalo se 1930 god. oko 284 kč (1929: 237 kč). — Višanja je urodilo oko 60.000 mtc (-929: 22.000 mtc; 1928: 66.000 mtc, a 1920: 149.000 mtc). Cijena je bila prosječno 339 kč po 1 mtc (1929: 320 kč). — Prirod oraha cijeni se na 60.000 mtc (1929: 7.000 mtc, 1928: 78.000 mtc, a 1922 dapače 228.000 mtc). Za 1 mtc plaćalo se 535 kč (1929: 528 kč). — Ogrozda je urodilo oko 46.000 mtc (1929: 13.000 mtc; 1928: 14.000 mtc, a 1922: 21.000 mtc). Plaćalo se za 1 mtc oko 267 kč (1929: 288 kč). — Prirod ribiza iznosio je oko 98.000 mtc (1929: 20.000 mtc; 1928: 22.000 mtc, a 1924: 29.000 mtc). Za 1 mtc plaćalo se oko 293 kč (1929: 314 kč).

Kako se iz ovog kratkog prikaza vidi čehoslovačka je voćna proizvodnja vrlo jaka. Ali Čehoslovačka ima i vrlo jaku spoljnu trgovinu voćem, pri čemu je od najveće važnosti njezin riječni spoj sa jednim od najjačih svjetskih voćnih tržišta, Hamburgom.

PROIZVODNJA BRESAKA U REPUBLICI ČILE. — Južnoamerička republika Čile mnogo nastoji oko podizanja svog voćarstva. Već danas stvoreni su ondje skoro svi potrebiti uslovi za izvoz svježeg voća na inostrana tržišta. Proizvode se naročito jabuke i kruške, a od godine 1927. priklanja se najveća pažnja i proizvodnji bresaka.

U mnogim čilenskim predjelima veoma pogoduje proizvodnji bresaka podneblje kao i tlo, pa tu vrlo lijepo rode mnoge odlične sorte. Upravo zbog neobično velikog broja sorata nisu čilenske breskve mogle do sada da postanu predmetom jačeg izvoza. Ali ni potrebe domaćih tržišta nisu se mogle podmirivati, barem ne u pogledu nekojih sorti bresaka okruglog i žutog ploda, koje sorte su se na domaćim tržištima sve više tražile i sve bolje plaćale. Kako su ove sorte izvrsne i za preradivanje, konzerviranje, trebaju ih mnogo i tvornice voćnih sokova, marmelada i konzerva. Stoga se od god. 1927 počelo naročito ove sorte mnogo kultivirati. Republika Čile preduzela si je, da u pogledu množine i kakvoće voća, sposobnog za izvoz i za konzerviranje, dostigne Kaliforniju.

Nema dvojbe da će to republici Čile i uspjeti. Tamo se dobro znade, da skoro sve evropske zemlje uvažaju velike količine svježih i konzerviranih bresaka, pa se nastoji da se čilenskim proizvodima već sada osiguraju evropska tržišta.

TRGOVINA POVRĆEM

OTOK ISLAND BIT ĆE PRETVOREN U OGROMAN POVRTNJAK. — U jednom njemačkom časopisu iznešena je osnova, kojom se navodno bave vrlo ozbiljni i poznati danski naučenjaci i tehničari. Po toj osnovi imao bi se otok Island (nešto veći od 100.000 četvornih kilometara) pretvoriti u ogroman povrtnjak, u kojem bi se proizvodilo sve povrće za domaću trošnju i za izvoz.

Na Islandu ima velikih površina izvrsne i vrlo plodne zemlje, ali nema dosta topline za uspjevanje kulturnog bilja, osobito povrća i voća. Međutim ima na tom otoku veoma mnogo vrućih vrela »gejzira«. Prema spomenutoj grandioznoj osnovi imala bi vruća voda tih gejzira dati potrebitu toplinu i to po prilici na ovaj način:

Vruća voda iz gejzira vodila bi se cijevima do glavnog grada Rejkjavika, gdje bi se sakupljala u golemim rezervoarima. Ona bi u prvom redu služila za centralno ugrijavanje samog toga grada, a odavde bi se cijevima vodila kroz naročito izgrađene staklenike, koji bi postepenom izgradnjom zauzeli sve veće dimenzije. Počelo bi se kod Rejkjavika, odakle bi se gradilo sve dalje u unutrašnjost otoka. U staklenicima proizvodilo bi se osim povrća još i raznovrsno voće. Uređenje staklenika skopčano bi bilo sa velikim troškovima, ali ti bi se troškovi skoro naplatili razmjerno jeftinom proizvodnjom povrća i voća, jer bi ugrijavanje staklenika bilo skopčano sa neznatnim troškovima.

RAZNO IZ VRTLARSTVA I GOSPODARSTVA

GNOJENJE VOĆAKA I POVRĆA. Za rastenje i izgradnju plodova trebaju sve biljke mnogo hrane, koju uzimaju iz tla, uslijed čega se zaliha hrane (rudnih soli) u tlu stalno umanjuje. Kad ne bismo te zalihe gnojenjem upotpunjavali, tlo bi konačno toliko oslabilo, da naše bilje ne bi u njemu moglo više naći najpotrebnijih hraniva.

Danas mi već dobro poznamo zahtjeve kulturnih biljaka obzirom na hraniva, pa tome poznavanju treba u glavnom pripisati velike uspjehe, koji su postignuti u proizvodnji voća i povrća poslijednjih decenija. Danas se gnojenjem ne ide samo za tim, da se prirod kulturnog bilja podigne kvantitativno, nego i kvalitativno.

Nije dakle dosta, da se gnojem vrate ona hraniva, koja su biljke iz tla iscrple, nego treba tlo obogatiti svim potrebitim hranivima, da ih biljka bude imala u tlu na izbor. Manjkati ne smije nijedno potrebito hranivo, jer biljka ne može pomanjkanje jednog hraniva da nadoknadi obiljem drugog kojeg hraniva.

Budući da biljke najviše iscrpljuju iz tla rudne soli kalija, fosfora, dušika i vapna, treba da u prvom redu ova hraniva dodajemo tlu.

Vapnenje tla, t. j. dodavanje vapna, kod nas se redovno zapušta. Trebalo bi svake 5 ili 6 godine bilo u proljeću bilo još u jeseni dodati tlu 20—40 kg vapna na 1 ar (100 kvadr. metara). Za tu svrhu uzima se ponajčešće gašeno vapno u sitnozrnatom obliku, koje se pripremi tako, da se živo vapno prska vodom tek toliko, koliko je potrebno da se ono pogasi i raspadne u zrnate čestice. Ovakovo gašeno vapno rabi za vapnenje teških tla, dok za lahka tla rabi obični vapnenac, fino smrvljen u prah. Vapnenje tla je potrebito, jer samo u onom tlu, u kojemu ima dovoljno vapna, dolazi do punog djelovanja bilo koje drugo gnojivo.

Kod gnojenja voća i povrća valja prije svega znati golemu važnost stajskog gnoja odnosno komposta. Prema vrsti tla kao i biljkama za koje gnojimo, treba svake 3—4 gdoine gnojiti stajskim gnojem ili izvrsnim kompostom i to na 1 ar sa 2 do 4 mtc. stajskog gnoja. Stajsko gnojenje od neprocjenljive je vrijednosti poglavito sićušnim bakterijama u tlu, koje trebaju za svoju ishranu crnične (humusne) čestice stajskog gnoja odnosno komposta. Bez živog rada ovih bakterija ne će nam mnogo koristiti sav naš rad oko voćaka i povrća, jer bakterije pretvaraju raznovrsnu biljnu hranu tla u onaj oblik, u kojemu će biljke tu hranu moći najbolje iskorišćivati. No stajskim gnojem dodajemo tlu i mnoga biljna hraniva (rudne soli), pa tako ima naše bilje dvojaku korist od toga gnojenja.

Osim stajskog gnoja odnosno komposta treba gnojiti i umjetnim (mineralnim) gnojivima i to poglavito: kalijskim, fosfornim i dušičnim, a u najnovije vrijeme upotrebljava se i magnezijsko umjetno gnojivo. Kalij, fosfor i dušik treba dodavati tako, da ova tri važna hraniva budu u tlu uvijek u nekom razmjeru i skladu. Ni jedno od ovih hraniva ne smije manjkati, ali ni jednog ne treba dodavati nerazmjerno previše. Napose treba paziti da se ne dodaje prekomjerno dušika. Običajan razmjer kojeg se držimo kod gnojenja kalijskim, dušičnim i fosfornim gnojivima, jest 4:2:1, to jest, ako na pr. na ar sipamo 4 kg. kalijske soli, tada ćemo tome istom tlu dodati još i 2 kg. dušične soli i 1 kg. superfosfata. Ovo je samo od općenitog značenja, a za pojedine biljke mijenja se taj razmjer manje ili više. Dobro će nam tu poslužiti podaci, iz kojih se vidi, koliko koja povrtna biljka treba rudnih soli kalijskih, dušičnih, fosfornih odnosno kalcijskih.

Iz površine tla od 1 ara upije od sjetve pa do žetve (kilograma):

	kalija	dušika	fosfora	kalcija
kupus	3.—	2.5	0.9	3.5
kupus crveni	3.5	3.—	0.85	3.—
cvjetača (karfiol)	2.5	2.—	0.8	0.6
kelj pupčar	2.3	2.—	0.6	1.7
vrzina	2.8	2.5	0.85	2.—
kelj lisnati	4.5	2.—	1.—	4.5
špinat	0.8	1.—	0.38	0.4
korabica	1.06	1.—	0.8	0.6
cikla	1.25	0.8	0.35	0.3
rotkva	1.—	1.2	0.62	0.58
povrtnica	0.5	0.5	0.2	0.3
rajčica	1.5	1.1	0.25	1.3
celer	2.—	1.2	0.5	1.5
pastrnjak	2.5	1.2	0.75	1.5
mrkva	1.5	0.95	0.4	1.2
jagur	1.5	1.2	0.5	0.6
šparga 1 god.	0.47	0.49	0.16	0.27
» 2 »	0.54	0.68	0.18	0.39
» 4 »	0.89	1.02	0.28	0.53
» 5 »	1.04	1.2	0.33	0.76
salata glav.	1.1	0.55	0.25	0.35
zimska endivija	1.6	0.80	0.3	0.45
luk crljenac	1.—	0.8	0.4	0.6
	iz uzduha			
grašak zeleni	0.9	1.25	0.45	1.5
	iz uzduha			
grah čučavac	0.5	0.6	0.15	0.7
	iz uzduha			
grah pritkaš	0.85	1.1	0.25	1.3
	iz uzduha			
bole	1.3	3.5	0.6	2.5

Kako se iz ove skrižaljke vidi, svaka vrsta povrća ima neke posebne zahtjeve u pogledu glavnih hraniva. Trebalo bi dakle svaku biljku drukčije gnojiti. Ali u praksi to se teško dade provesti, pa se stoga preporuča, da se kalijsko umjetno gnojivo doda tlu još u jeseni i to jednako za povrće, voće kao i cvijeće, oko 5 do 10 kg. na 1 ar. Kalijskom gnojivu primješa se neposredno prije gnojenja oko 3 kg. Tomasove drozge. Ova smjesa posipa se jednolično po tlu, a onda se odmah zakopa u tlo, ali ne preduboko. U voćnjaku se isto tako posipa po čitavoj površini i onda u tlo ukopa. Ako te iste godine vapnimo tlo, tada vapno dodajemo zajedno sa kalijskim gnojem i Tomasovom drozgom. Stajskim gnojem naprotiv gnojimo posebice, pa ga u tlo ukopamo, a onda na prekopano tlo sipamo spomenuta umjetna gnojiva te ih ukopamo u tlo. Dušično umjetno gnojivo sipamo istom u proljeću ili ljeti. Tu dakako moramo paziti na potrebe pojedinih biljaka pa na pr. mahunjačama (koje pomoću bakterija na svom korjenu dobivaju dušik iz uzduha) ne dajemo toliko dušika kao što zeljnatom povrću, špinatu i slič. povrću. Dušična gnojiva skupa su, a osim toga ne zadržavaju se dugo u tlu, pa kasnijem usjevu ne će biti od veće koristi. A valja držati na umu i to, da prekomjerno gnojenje dušikom može mnogim biljkama biti od štete. Zato dušičnog umjetnog gnojiva dodajemo pojedinoj vrsti biljaka upravo toliko, koliko joj treba, i to uvijek u 2 ili tri obroka. Prvi obrok (2—3 kg. na 1 ar) sipamo desetak dana prije sjetve ili sadnje, a ostale obroke u prvo doba rastenja tako, da ukupno dajemo do 5 kg. na 1 ar.

Za ovakovo gnojenje manje su zgodne smjese umjetnih gnojiva, u kojima ima kalija, fosfora i dušika. Takovim smjesama beskorisno dajemo na pr. dušičnu hranu onda, kad je biljke ne mogu dovoljno iskoristiti. Ako pak takovim smjesama gnojimo u ono vrijeme kad biljke trebaju dušika, tada je za kalijska hraniva takovo gnojenje već prilično okasnilo.

Razborito gnojenje upravlja se danas po utvrđenim tekovinama nauke i napredne prakse.

VOĆKE TREBA GNOJITI, jer i one trebaju hrane kao i sve drugo bilje. Za vrijeme vegetacije prima voćka hranu iz zemlje kao i svaka druga biljka. Zimi ne može ona da tu hranu iz zemlje prima, a niti da ju probavlja, jer joj manjka lišće. Pa ipak mi voćke gnojimo i zimi. Ali ovo zimsko gnojenje razlikuje se od ljetnog naročito po tome, što zimskim gnojenjem zapravo samo popravljamo tlo, da ono bude do početka proljetne vegetacije što bolje snabdjeveno potrebitim hranivima za voćku. Zato zimi gnojimo samo takovim gnojem, koji će se do početka vegetacije sačuvati u tlu, a nipošto ne gnojimo na pr. lahko topljivom čilskom salitrom, koju bi voda do proljeća izaprala iz tla. Naprotiv Tomasovom drozgom možemo i zimi gnojiti, jer ona treba da bude u tlu dulje vremena, dok joj se teško topljiva fosforna kiselina počne pretvarati u topljivu, koju će voćke svojim korjenjem moći upijati. Kalijevom solju, a niti superfosfatom ne ćemo gnojiti zimi, jer ova gnojiva mogu biljke brzo upijati, a od zimskog gnojenja pa do proljetne vegetacije jedan bi se dio ovih gnojiva u tlu beskorisno izgubio. — Zimi gnojimo voćke poglavito stajskim gnojem i to bilo zrelim bilo pak na po strulim. Gnojimo tako, da najprije oko debla okopamo cijelu onu površinu tla, koja je natkrita voćkinom krošnjom. Na ovako okopano tlo razastremo sloj stajskog gnoja i ostavimo tako cijele zime, sve do prije početka proljeća. Kiša i snijeg izaprat će hranljive sastojine iz gnoja, koje će zemlja upiti i sačuvati ih kao gotovu hranu za voćke sve do proljeća. — Kod ovog kao i kod svakog drugog gnojenja, ne valja gnojiti suviše obilno, jer preobilno gnojenje škodi voćki, upravo tako kao i mnogoj drugoj biljci.

UZIMANJE POVRĆA ZA TROŠNJU IZ ZIMSKIH SPREMIŠTA. Iz zimskih spremišta trošimo najprije ono povrće,

koje najvećma naginje kvarenju. Drugo povrće, koje se dobro drži, ne diramo, dok i ono ne dođe na red. Primjerice salata glavatica treba da se uzima za trošnju prije nego endivija, koja se može dulje od glavatice čuvati. I od pojedine vrste povrća uzimamo uvijek najprije ono, što se ma i najmanje počelo kvariti. — U zimskom spremištu moramo što češće pregledati spremljeno povrće pa odmah odstraniti sve što je ikoliko nagnjilo. Time najbolje sprečavamo dalnje širenje gnjiloće. Vrlo je važno da uopće držimo u spremištu najveću čistoću, a jednako da u spremištu podržavamo uvijek najednaku nisku temperaturu, koja ipak ne smije nikad pasti do smrzišta. Zračiti valja spremište što češće i to suha spremišta uvijek za nešto vlažnijih dana, a suviše vlažna spremišta za suhih dana. Dakako trapove ne smijemo prečesto otvarati, pa tako i ne možemo iz njih odstranjivati nagnjilo povrće, čim se ono počne kvariti. Zato je bolje da i ne spremamo u trapove ono povrće, koje se zimi lahko kvari, kao što je na pr. raznovrsno zeljnato povrće.

BILJKE LONČANICE, KOJE DRŽIMO U TOPLOJ LOŽENOJ SOBI, treba zimi vrlo pažljivo zalijevati. Mnoga biljka strada zimi radi toga, što joj se zemlja u cvjetnom loncu isušila prije nego se to moglo i opaziti. U loženoj sobi redovno je uzduh suviše suh, pa biljke vodu prebrzo isparuju. Zato je potrebno da ih što češće čistom vodom štrcamo, kako bi im barem i na kraće vrijeme bilo lišće okruženo nešto vlažnijim uzduhom.

KALEMGRANČICE (PLEMKE) ZA PROLJETNO KALAMLJENJE možemo rezati u prosincu ili kasnije, no svakako dosta dugo prije, nego se počnu pupovi otvarati. Kalemgrančice režemo samo od posve zdravih, snažnih i rodnih voćaka, a nikako ne valjaju one grančice, koje nisu do zime dosta sazrele ili koje su stradale od smrzavice. Najbolje je, da ih režemo još prije žešće studeni, svežemo u snopiće, pa ih debljom njihovom stranom ukopamo koso u zemlju ili pijesak uza kakvi zid i to prema sjeveru. Ukopane snopiće kalemgrančica pokrijemo za žešće smrzavice listincem ili slamom.

ZELENJA TREBA DAVATI I ZIMI ne samo peradi, nego i drugim domaćim sitnim životinjama. Kad svježeg zelenja ponestane, bit će mu dobra zamjena repa, mrkva, krumpir ili druge korjenjače i gomoljače.

PJEŠČANA KUPELJ ZA PERAD ne smije zimi manjkati ni u jednom peradnjaku. Dosta je da se ogradi mali prostor u kutu peradnjaka i tu se naspe pijeska pomiješanog sa sipkom zemljom, pepelom, prašinom od vapna i zidoderina i sličnim. Uz pješčanu kupelj peradi je omogućeno da drži svoje tijelo u čistoći, jer se perušanjem u pješčanoj kupelji kokoši i druga perad najbolje očiste od kojekakovih nametnika.

NE ZABORAVITE KORISNIH PTICA PJEVICA! Kad pritisne žestoka zimska smrzavica, zamrznu se sve pukotine na tlu i na drveću, pa one korisne ptice pjevice koje kod nas zimuju, ne mogu doći do hrane. Od svih takovih ptica najkorisnije su nam sjenice. Za žestoke zime mnogo sjenica ugine od gladi. Treba da im pomognemo, dobacivši im mrvica, zrnja od konoplje ili suncokreta, različitog sjemenja, ostataka od mesa i slične kojekakove hrane. Sve će nam one to bogato naplatiti u proljeću i ljeti, tamaneći bezbroj štetočinaca na voćkama, povrću i cvijeću kao što i na drugim raznovrsnim gospodarskim biljkama.

RANE NA DEBLIMA VOĆAKA I UKRASNOG DRVEĆA, koje nastanu glodanjem zecova ili bilo kakovim oštećenjem, treba oštrim nožem izrezati sve do zdravog drva, a onda rezotine omazati zgodnim mazom, da se spriječi gnjilenje drva. Dobar maz za mazanje takovih rana načinimo si od 2 dijela svježeg govedega gnoja, 1 dijela prašine od gašenog vapna, 1 dijela drvenog pepela i nešto malo finog sitnoga pijeska. Rezotine omažemo spomenutom smjesom na pola centimetra debelo, a onda još posipamo prosijanim pepelom, kojemu možemo primiješati jednu šestinu prženog koštanog brašna. Ova smjesa očvrsne pa onda štiti rane od kvarenja uslijed vlage.

KOMPOST ILI GNOJ MJEŠANAC odličan je gnoj za sve vrtne biljke, napose za cvijeće i povrće. On sadrži ne samo biljna hraniva (rudne soli), nego i vrlo mnogo crničnih čestica (istrule biljne i životinjske tvari). — Zato ne bi smjelo biti vrta, a da u njem nema kompostišta. Za kompostište odaberemo zaštićeno i zgodno zasjenjeno mjesto u vrtu ili u neposrednoj blizini vrta. Odabrano mjesto ogradimo ili pak iskopamo posve plitku jamu, da vjetar i kiša ne može kompost iz njega odnositi. Kompostište je zapravo smetlište, kamo bacamo kojekakove otpatke iz vrta, dvorišta, kuće i kuhinje. Štogod se ne može korisnije upotrebiti, baci se na kompostište. Iz vrta: kojekakovo zelenje, strugotine od čišćenja vrtnih puteva, i štošta drugo, što se inače baci na gnojište. Na kompostište baca se osim toga i listinac, blato i mulj iz kanala i graba, pepeo, čađa, zidoderine, kućno smeće, kuhinjski otpaci, neupotrebljivi otpaci od klanja živadi i domaćih životinja, stelja (nastor) i gnoj od sitnijih i od većih domaćih životinja, blato sa ceste, piljevina itd. Životinjske kosti samelju se i bace na kompostište. I uginule sitnije životinje ukopaju se u kompostište te se posipaju živim (žeženim) vapnom. Kad se na kompostištu prikupi dovoljno spomenutih stvari, složе se one u hrpu, pokriju slojem zemlje i dobro ugaze. Daljnjim bacanjem otpadaka na kompostište narasti će ova hrpa na 1 do 1 i po metra. Tada se kompostište prekopa, složi u hrpu, pokrije zemljom i tako ostavi koja tri mjeseca, pa se tek od vremena do vremena zalije gnojnicom iz zahodske jame ili i samom vodom. Nakon koja tri mjeseca prekopa se kompostište pa onda opet složi u hrpu, pokrije zemljom, ugazi i od vremena do vremena zalije. To se sve ponovi nekoliko puta, a za to vrijeme kompost sazrije, t. j. pretvori se u posve prhlu, sipku i tamnu tvar, sličnu šumskoj zemlji crnici. U zrelom kompostu ne razabiru se više nikakove nestruhle čestice. Prije upotrebe biti će dobro da se kompost prosije kroz kakovu žičnu rešetku, kako se ne bi po vrtu raznosile kojekakove nestruhle tvari, koje su slučajno dospjele u kompost, a ne mogu uopće ni strunuti, kao na pr. komadi stakla, kamenje, željezo i slič.

Kompost vrijedi u vrtu više nego drugo koje gnojivo, jer se njime može gnojiti u svako doba godine. Gdješto znade kompost sadržati nešto odviše pepela, a onda ga treba promješati sa dovoljnom količinom sipke zemlje.

GOSPODARSKI POSLOVI ZIMI. — Kad dođe žestoka smrzavica, a uzato zapadne i snijeg, tada se ne mogu obavljati nikakovi vanjski poslovi na gospodarstvu. Ali se zato u kući nađe dosta raznovrsnih poslova, koji se upravo u ovo vrijeme dadu lijepo posvršavati. Runi se kukuruz, čisti žito, popravlja oruđe i ratila. Gdje su vršionice natkrovljene, vrši se žito, ako to nije odmah po žetvi učinjeno. Spremljeno žito u hambaru ili na tavanu prevrće se. — Ako na tlu ne leži snijeg, može se i sada izvozlti gnoj na oranicu ili livadu. Popravljaju se putevi, čiste se grabe i kanali, kljaštre se živice. Kad vrijeme dopušta i kad nema smrzavice, može se i orati za proljetne usjeve. Pooranu zemlju treba ostaviti u gruboj brazdi, da tlo od kasnije smrzavice što bolje promrzne.

Za lijepih i toplijih dana pušta se stoka na svježi uzduh, a staje se za to vrijeme zrače i čiste. Za čistoću u stajama valja se brinuti mnogo, jer čistoća je i kod stoke pola zdravlja. Paziti valja i na ishranu stoke pa davati samo zdravu krmu i to uvijek u točno odredenim obrocima i u odredeno vrijeme. Steone krave, kao i sve brede životinje, treba hraniti krepčijom hranom. I kokoši nesilice treba da dobivaju sada krepčiju hranu, jer zbog zamrzlog tla ne može perad sada da si sama nađe dosta krepke hrane (kukaca, crvi, ličinaka i slično).

U vinograd se izvozi gnoj, a tlo se rigola za nove nasade. Mlado vino u podrumu treba pretočiti. I staro vino pretače se. Treba paziti da budu uvijek čisti lagvi i sve podrumsko posude. Prije pretakanja treba podrum dobro očistiti, okaditi sumpornim parama i onda valjano prozračiti.

Pčele neka imaju sada što više mira. Leto neka je ponešto suženo, ali nipošto ne suviše zatvoreno, jer pčele trebaju i zimi mnogo svježeg uzduha. Treba s toga češće prigledati, nijesu li leto zabrtvile uginule pčele, koje tada treba ukloniti.

ZAHODSKO GNOJIVO izvrsno je naravno gnojivo, koje se kod nas premalo iskorišćuje za gnojenje vrtova. Kitajci ovo gnojivo od davnine veoma cijene, a u Belgiji, južnoj Francuskoj pa i u Njemačkoj ono se mnogo upotrebljuje, bilo kao naravno gnojivo, bilo kao poudrette, prašnasto gnojivo, prerađeno iz zahodskog gnoja.

Sadržina zahodskih jama može se iskoristiti i tako, da se baca na kompostište i tu prepusti trunjenju. Tim se

znatno povisuje gnojiva vrijednost komposta.

Ali se i samo zahodsko gnojivo može korisno upotrebiti za gnojenje vrtova, u koju se svrhu preparira još u zahodskoj jami. Wilermoz preporuča slijedeći način prepariranja: Na 1 hektolitar zahodskog gnoja uspe se u zahodsku jamu 2 kg zelene galice, jednu omanju lopatu gašenog vapna, isto toliko prašine od drvenog ugljena i dvije lopate čade. Zahodska jama ostaje zatvorena a prije uporabe zahodskog gnoja doda se ponovno ista količina spomenutih tvari, a potom se čitava masa promiješa sa toliko zemlje pjeskulje, da postane sipka. Ovo će gnojivo biti izvrsno za nešto teže ilovasto tlo. Za lahko pjeskovito tlo primješava se ilovasta zemlja mjesto pjeskulje. Ovako preparirano gnojivo nema nikakovog neugodnog vonja. — Prepariranje može se izvesti i tako, da se sadržina zahodske jame saspe u posebnu jamu iskopanu gdjegod na zgodnome mjestu. U toj se jami zahodskom gnoju dodaju po Wilermozu preporučene primjese.

CVATUĆE CIKLAME trebaju mnogo vode, jer su u najživljoj vegetaciji. Ali od preobilja vlage vrlo im često gnije gomolj i nadzemni izboji. Stoga je najbolje da ciklame zalijevamo odozdo to jest tako da u pladanj ispod cvjetnog lonca nalijemo nešto vode. Kad se ta voda upije u zemlju, treba ponovno vodu naliti u pladanj, pa to opetovati par puta dnevno.

RANIJA GODIŠTA »UZOR. VRTLARA I GOSPODARA« i to za god. 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, kompletna, pojedinačno ukoričena u ukusne tamno-crvene korice sa zlatotiskom, dobiju se kod prof. Stj. Pirnata, Zagreb (Kršnjavoga ul. 23/II.) za Din 200.—, ako se novac pošalje unaprijed. Pouzeće 10 Din više.

CVIJEĆE U SOBI, NA PREDPROZORNICI I BALKONU, ilustrovana knjiga o uzgoju i njezi sobnih biljaka lončanica. Broširana Din 25.—, kruto uvezana sa zlatotiskom Din 35.— zajedno sa poštarinom, ako se novac unapred pošalje. Pouzećem 5 Din više.

Bez ove knjige ne bi smio biti nijedan ljubitelj sobnog cvijeća.

Knjiga se dobije u svim boljim knjižarama kao i poštom kod prof. Stj. Pirnata, Zagreb (Kršnjavoga ul. 23/II.).

KNJIŽEVNE VIJESTI

PROF. STJ. PIRNAT: POVRĆARSTVO. (Proizvodnja povrća u vrtu). Drugo preradeno i popunjeno izdanje, sa 125 slika i 2 skrižaljke. Opseže 303 stranice, a stoji Din 45.—.

Sadržaj ove knjige je slijedeći: Povrće kao hrana. — Uvjeti života i rastenja povrća. — Osnivanje i uredenje povrtnjaka. — Njega povrća. — Gnojenje povrća. — Proizvodnja povrća.

Ovo su glavni naslovi pojedinih poglavlja u općem dijelu, koji zaprema 112 stranica.

Posebni dio zaprema preko 190 daljnjih stranica, a sadržaj mu je slijedeći: Zeljnato povrće (zelje, crveno zelje, kelj glavati ili vrzina, kelj lisnati, kelj pupčar, cvjetača ili karfiol, prokula, korabica. Skrižaljka o sjetvi i presadivanju zeljnatog povrća. — Korjenasto povrće (mrkva, celer ili selen, krosuljak povrtni ili krabljica, peršin, pastrnjak, cikla, povrtnica, rotkva, jagur ili španski zmijak, vrtni turovac, povrtna repa, hren.) — Špinat i slično povrće (špinat obični, špinat njuzilendski, loboda vrtna, mangold ili rimski kelj, kiselica povrtna). — Vrtne salate (salata glavatica, loćika vrtna, loćika rezulja, ljetna endivija, zimska endivija, matovilac ili poljska salata, maslačak). — Lukovnjače (češnjak, crljenac, poriluk). — Krastavci i slično povrće (krastavac ili ugorak, dinja, ljubenica, buča ili tikva.) — Mahunarke ili sočivice (grašak, grah ili pasulj čučavac i pritkaš, bob, soja.) — Rajčice, paprike i patlidžani. — Vrtne jagode. — Proizvodnja pučurke (champignon). — Šparga, raved, artičoka, karduna. — Gomoljasto povrće (krumpir, čičovka ili topinambur, čislenica ili japanski krumpir). — Mirodijsko bilje u vrtu (luk vlašac, bosiljak, mažuran, krastavčina ili boreč, kopar, komorač, čubar, aniž). — Proizvodnja povrtnog sjemenja. — Spremanje povrća za zimu. — Najvažnije radnje u povrtnjaku tijekom godine. — Sadržaj i stvarno kazalo.

U ovom dijelu potanko je prikazan način proizvodnje pojedine vrste povrća. Rečeno je sve, što treba znati za uspješnu i naprednu proizvodnju. U svemu je tu podrobno prikazano preko 60 vrsti povrća koje se u povrtnjacima proizvode, a od svake vrste prikazane su značajne osebine najvrijednijih sorata, tako da je prikazano i preko 500 sorata.

Prvo izdanje izišlo je još godine 1923, pa je već davno raspačano. Ovo drugo izdanje preradeno je i popunjeno tako, da je skoro triput opsežnije od prvog izdanja. Knjiga prof. Pirnata namijenjena je svakom onome proizvađaču povrća, koji teži za tim da mu proizvodnja povrća bude što uspješnija, a potom i što rentabilnija. Pisac ove knjige nastojao je da stručno, a kraj toga što jasnije i razumljivije prikaže sve što je potrebito znati da se uzmogne i kod nas proizvoditi povrće, koje će se moći uspješno mjeriti sa proizvodima najnaprednijim inostranih proizvoda.

LAV L. BAJKOV: RACIONALNO ŽIVINARSTVO, KNJIGA IV.: »UREĐENJE ŽIVINARNIKA«. Sa ovom knjigom završio je odlični autor svoje djelo: Racionalno živinarstvo. Prve tri knjige (Hrana, hranjenje i gojenje. — Sprečavanje bolesti i lečenje domaće živine. — Uzgoj i izbor) štampane su u velikom osminskom formatu, dok je ova posljednja knjiga štampana u dvostruko većem četvrtinskom formatu, što je bilo potrebito zbog mnogih nacrta peradnjaka, koji su ovoj knjizi priloženi u vrlo velikom broju.

Knjiga »Uredenje živinarnika« opseže 58 stranica teksta i 80 stranica nacrta i slika raznovrsnih tipova peradnjaka. U tekstovnom dijelu podrobno su prikazani opći zahtjevi, kojima mora odgovarati svaki peradnjak, a onda posebice osnovni radovi kod konstrukcije i izgradnje peradnjaka, pri čemu su prikazane i sve moguće varijante, koje odgovaraju izvjesnim prilikama. Potom su isto tako potanko prikazani i svi dijelovi unutrašnjeg uredenja peradnjaka. Dalje se prikazuju tipovi peradnjaka prema broju peradi, pa tu ima priloženo mnogo slika peradnjaka različite veličine: malih, većih i velikih. Svi ti peradnjaci prikazani su ne samo slikom, nego i potpunim nacrtom (planom) tako, da su prikazani i svi detalji, na koje treba paziti kod izgradnje. — Poseban odio prikazuje zgrade i sprave za izvodenje i odgajivanje pilića i podmladka, kao što su: inkubatori i zgrade za njihovo smještanje, vještačke (umjetne) kvočke, pokretni peradnjaci itd. Dalje se govori o ispustima i ogradama pa o intenzivnom načinu gajenja peradi, kao i o organizaciji manjih odgajivališta za prodaju stolnih jaja. Slijedeće poglavlje prikazuje različite potrebite zgrade uz peradnjake kao i naročite peradnjake za patke, guske, pure, a tako i zajedničke peradnjake za nekoliko vrsta peradi. Svako pojedino poglavlje ilustrovano je mnogim ilustracijama, koje mogu da služe kao već gotovi planovi za izgradnju.

Knjiga je vrlo lijepo opremljena, što služi na čast štampariji Drag. Gregorića, Beograd (Strahinjića bana ulica 75.), a cijena joj je 70 dinara. Naručiti se može kod samoga autora: gosp. L. L. Bajkova, Beograd, Uprava Dvora Njegovog Veličanstva Kralja, ili pak kod spomenute štamparije.

Ovim svojim, sada završenim djelom o živinarstvu (peradarstvu) dao je g. Bajkov našoj stručnoj knjizi veoma mnogo, jer mi takovog opširnog i potpunog djela do sada još nismo imali, premda nam je ono bilo prijeko potrebito. Bilo je dobrih i ima i drugih dobrih pučkih knjiga o peradarstvu, ali kano da se svaki pisac (izuzevši prof. D. J. Grujića) oprezno ugibao tomu, da išta podrobnije kaže i o težim problemima kao i naučnim temeljima peradarstva. Bit će tomu razlogom jedno kod nas uvriježeno mišljenje, da knjiga namjenjena širokim slojevima, ima da bude od početka do kraja pisana skroz lakhim, na prvi mah posve razumljivim načinom izlaganja. Naravno, da je zbog toga trebalo izbjegavati sve ono, što se ne može shvatiti i razumjeti bez dubljeg razmišljanja i opetovanog čitanja, kao što su na primjer: zakoni naslijedivanja i načini selekcije, racionalna hranidba peradi, i t. d. Ovi i slični problemi mogu se do izvjesnog stepena prikazati popularno i jednostavno, no u tom pojednostavnjivanju ne smije se pregoniti,

Poljoprivrednici!

Ne zaboravite: voćke, vinovu lozu, povrće i cvijeće prskajte protiv bolesti i štetočina na vrijeme, t. j. čim se razvije list i cvijet, ako želite da imate dobar prinos.

VOĆKE: Prskajte rastvorom plavog kamena protiv peronospore, i istom rastvoru dodajte preparate **Arzolu** i **Sulfarol** radi suzbijanja jabukove i kruškove pipe; crva i gusjenica koje nagrizaju mlade plodove i lastare: oidijuma i truleži-gnjiloće mladih plodova.

VINOVU LOZU: Najbolje je prskati protiv peronospore sa plavim kamenom i istom rastvoru dodati preparat **Arzolu** protiv grožđanih moljaca i preparat **Sulfarol** protiv oidijuma-pepelnice.

Ovo je najsigurniji i najjeftiniji način.

Povrće i cvijeće: prskajte samo sa preparatom **Argitox** protiv lisnih uši, gusjenica i drugih raznih parazita.

„BILJANA" A. D.

Telefon 3-80 **BEOGRAD** **Pre ernova 14**

Za Novi Sad i okolinu po tvorničkoj cijeni preporučuje: „EKONOM" poljoprivredni ured N. Sad, Laze Telečkog 22

Neuljeni vapneni dušik

suzbija i uništava sve vrste korova sa širokim i hrapavim lišćem kao: **gorušicu i poljsku repicu i slično:**

Upotreba: Neuljeni vapneni dušik treba rasipati omaške na usjeve u proljeće, kad korov nikne i razvije 3—6 listića. Na 1 kat. jutro upotrebiti 80—100 kg. Rasipati rano u jutro, dok ima rose. Ako poslije toga bude lijepo i sunčano vrijeme, uspjeh je siguran. — Sa upotrebom neuljenog vapnenog dušika tamanimo ujedno štetočine, sprečavamo razvoj bolesti i ujedno dovodimo usjevima dušikovu hranu. — **Neuljeni vapneni dušik izradjuje:**

TVORNICA ZA DUŠIK D. D. RUŠE

Naručbe prima izravno tvornica ili pak može svaki poljoprivrednik: **da naručbu izvrši tamo gdje mu je najzgodnije** i to kod:

Agrarije Novi Sad, Poljoprivrednog udruženja Osijek, Središnjeg saveza Hrvatskih Seljačkih Zadruga Zagreb, Gospodarskog društva Zagreb, Zadružne matice u Splitu, Odseka za Poljoprivredni kredit Kr. banske uprave u Sarajevu

PATRIA SERUM ZAVOD
SUBOTICA

Veterinarska Uprava Državna Kontrola

Proizvodi, šalje svakovrsna cepiva i serume protiv stočnih zaraznih bolesti.

Brzojavi:
Patria-serum Subotica.
Telefon broj 60.

Besplatno stavlja diagnoze i daje stručne informacije.

Medjimurske konje

teške i poluteške, sa garancijom se može uvijek dobiti kod

E. VAJDA, Čakovec
Medjimurje

Telefon 60, 59, 3, 4.
Telegr.: VAJDA, Čakovec

„SNOP" D. D. ODJEL ZA POLJOPRIVREDNE STROJEVE

Ideal aparat za umjetno leženje

SREDIŠNJICA: Zagreb, Preradovićeva ulica broj 4
Brzojavi: Snop Zagreb. - Telefon inter. broj 4703
ISPOSTAVA: Osijek, Radićeva ulica broj 20
Brzojavi: Snop, Osijek. Telefon inter. broj 6-59
Jedino zastupstvo tvornice NICKERL & CO., WIEN-INZERSDORF, svjetska tvornica aparata za umjetno leženje peradi.

Glavno zastupstvo tvornice SOBOTIN-MORAVIA, specijalne tvorn. svih vrsta šivaćih strojeva i motora

Glavno zastupstvo i prodajno skladište OSJEČKE LJEVAONICE ŽELJEZA I TVORNICE STROJEVA OSIJEK. — Prodajno skladište R. BÄCHER FR. MELICHAR najveća evropska tvornica plugova, sijalica i kosilica. FORDSON-TRAKTORI. Zastupstva u svim većim mjestima.

OSIGURAVAJUĆA ZADRUGA „CROATIA"

utemeljena po općini slob. i kr. glavnog grada Zagreba god. 1884

Središnjica: ZAGREB

Podružnice:
Beograd, Ljubljana, Novi Sad, Osijek, Sarajevo i Split

Glavna zastupstva: Dubrovnik, Karlovac, Maribor, Subotica, Sušak, Šibenik i Veliki Bečkerek

Preuzima uz povoljne uvjete sve vrsti osiguranja kao:

na ljudski život, protiv šteta od požara, groma, eksplozije, provalne krađe, tuče, posljedice tjelesnih nezgoda, staklenih ploča protiv razlupanja, chomage, transporta na kopnu i na vodi, autokasko

Razvoj zadruge od god. 1918.

	Osigurane svote	Polučene premije	Isplačene štete
Godine 1918	192,227.919.—	654.243.36	149.793.69
„ 1920	966,175.260.—	3,444.988.11	747.633.36
„ 1923	5.755,507.565.—	19,847.375.38	7,596.508.51
„ 1925	8,143.726 572.—	28,604.059.14	17,246.707.76
„ 1928	9.260,744.415.—	36,351.595.01	15,906.653.13
„ 1929	9.624,120.013.—	39,279.435.56	16,583.624.49
„ 1930	10.045,441.165.—	41,368.121.56	15,637.036.06

Provadajte sva potrebna Vam osiguranja kod ovog najstarijeg domaćeg osiguravajućeg zavoda